

17

**ZÁKLADNÍ
DETERMINANTY
ZDRAVÍ**

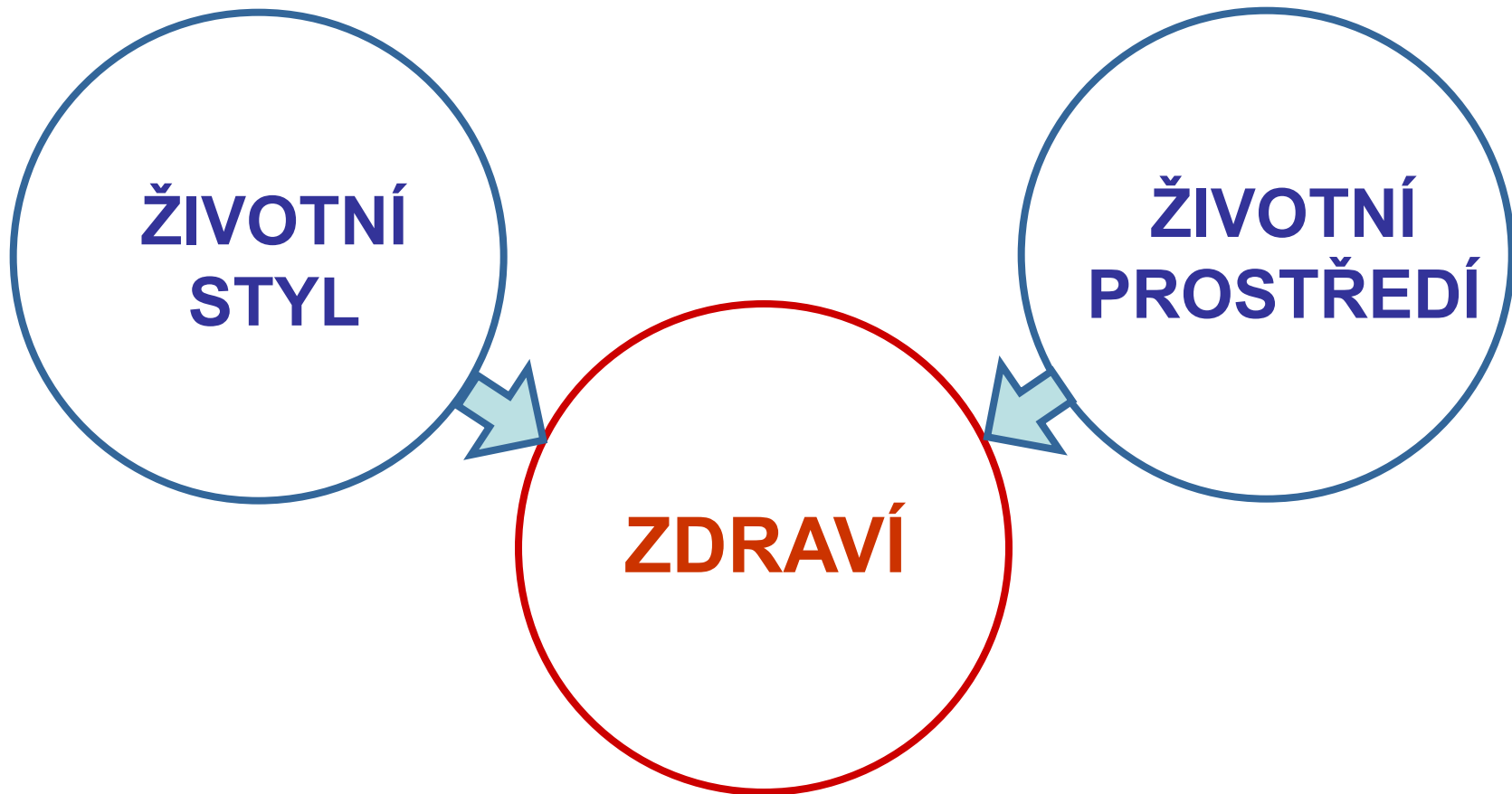

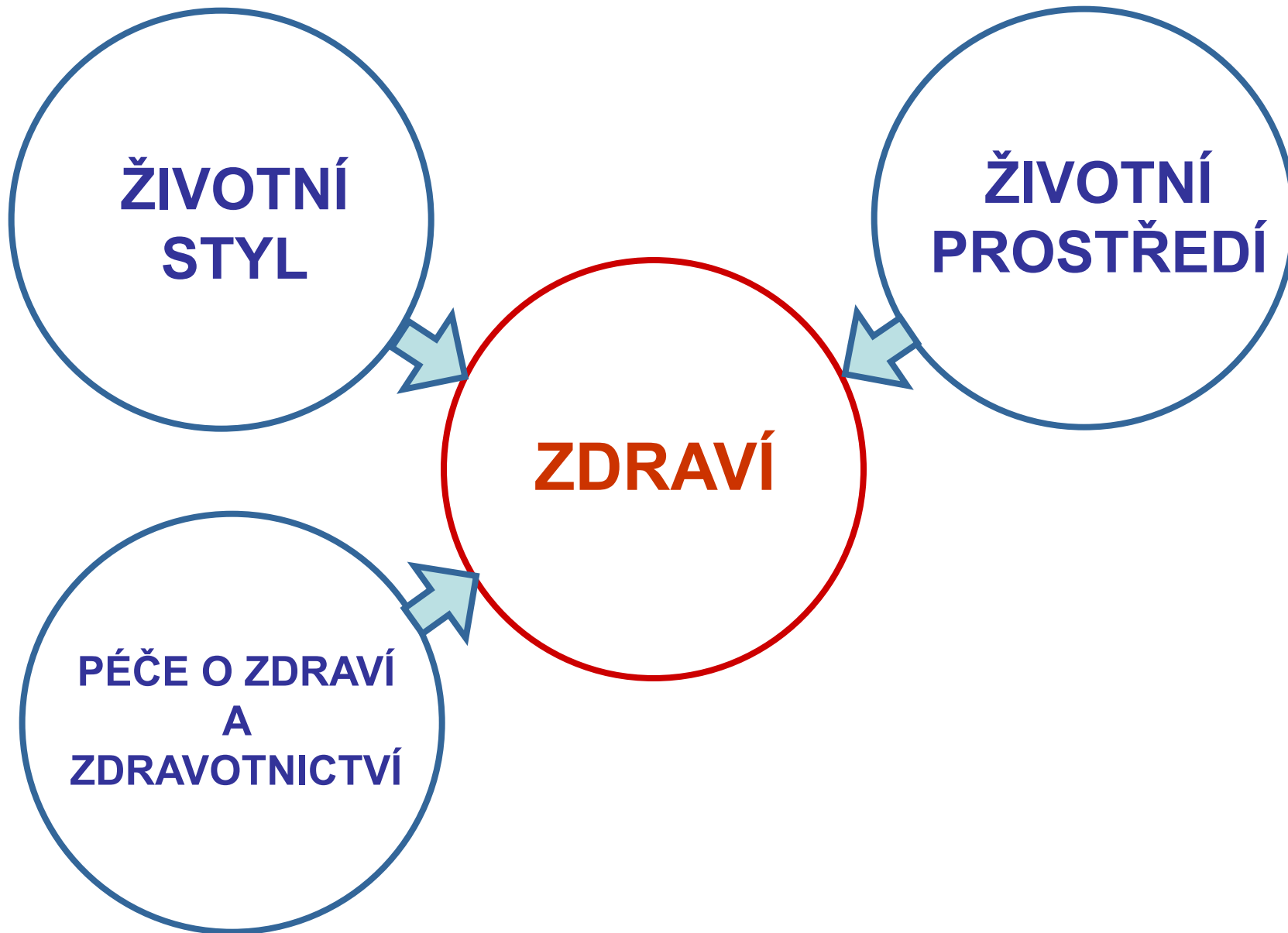
ZDRAVÍ

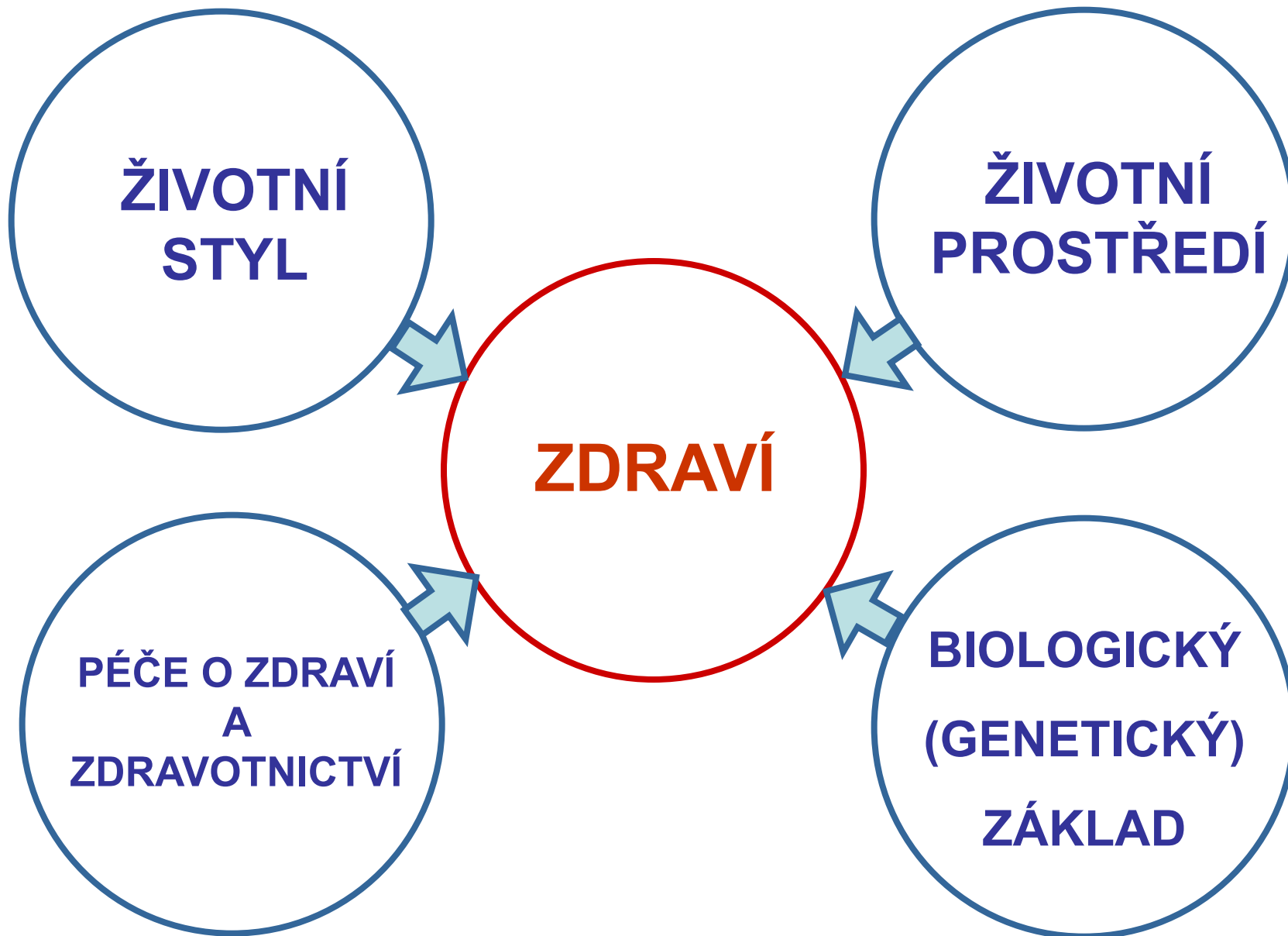
**ŽIVOTNÍ
STYL**

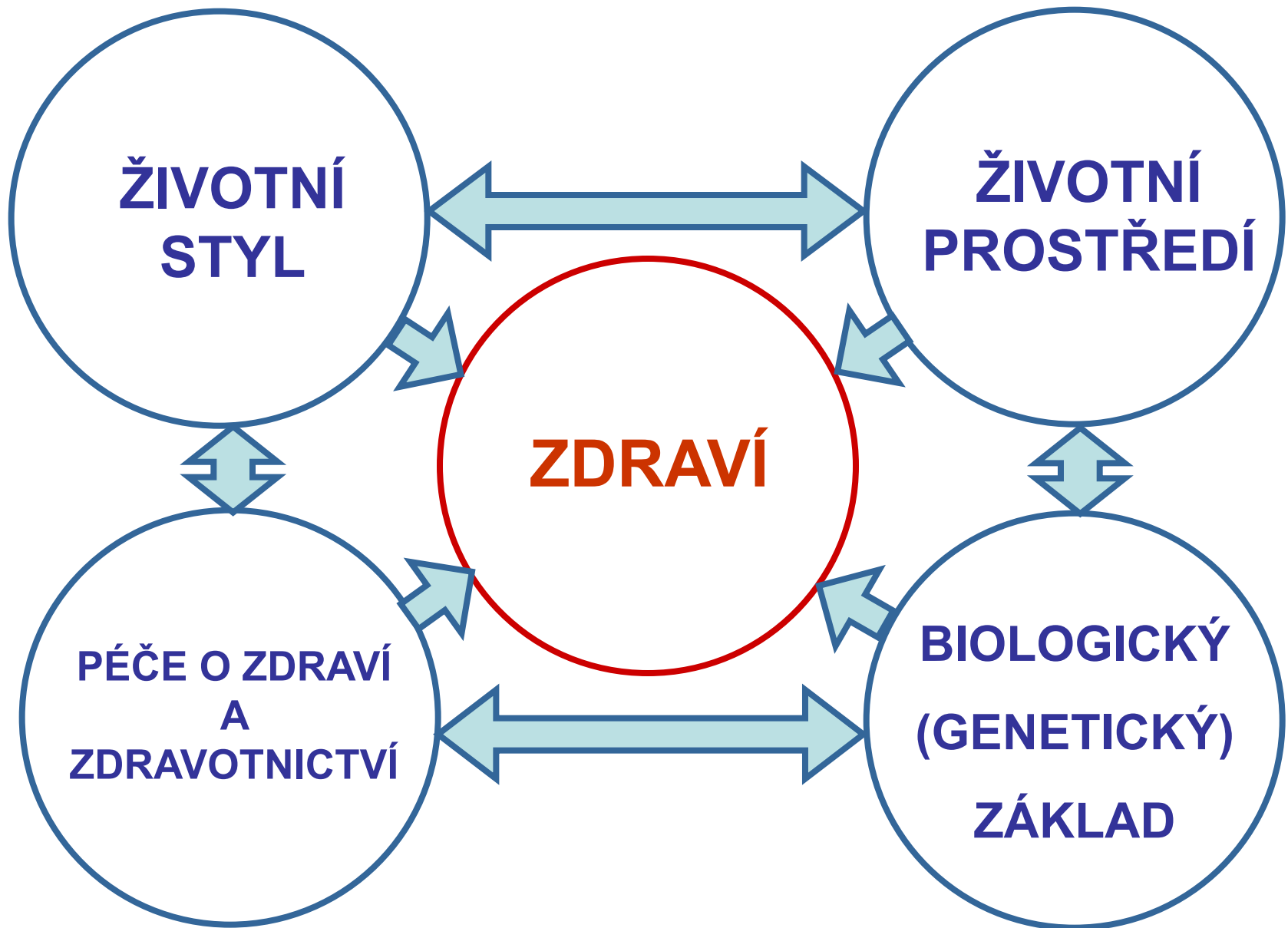

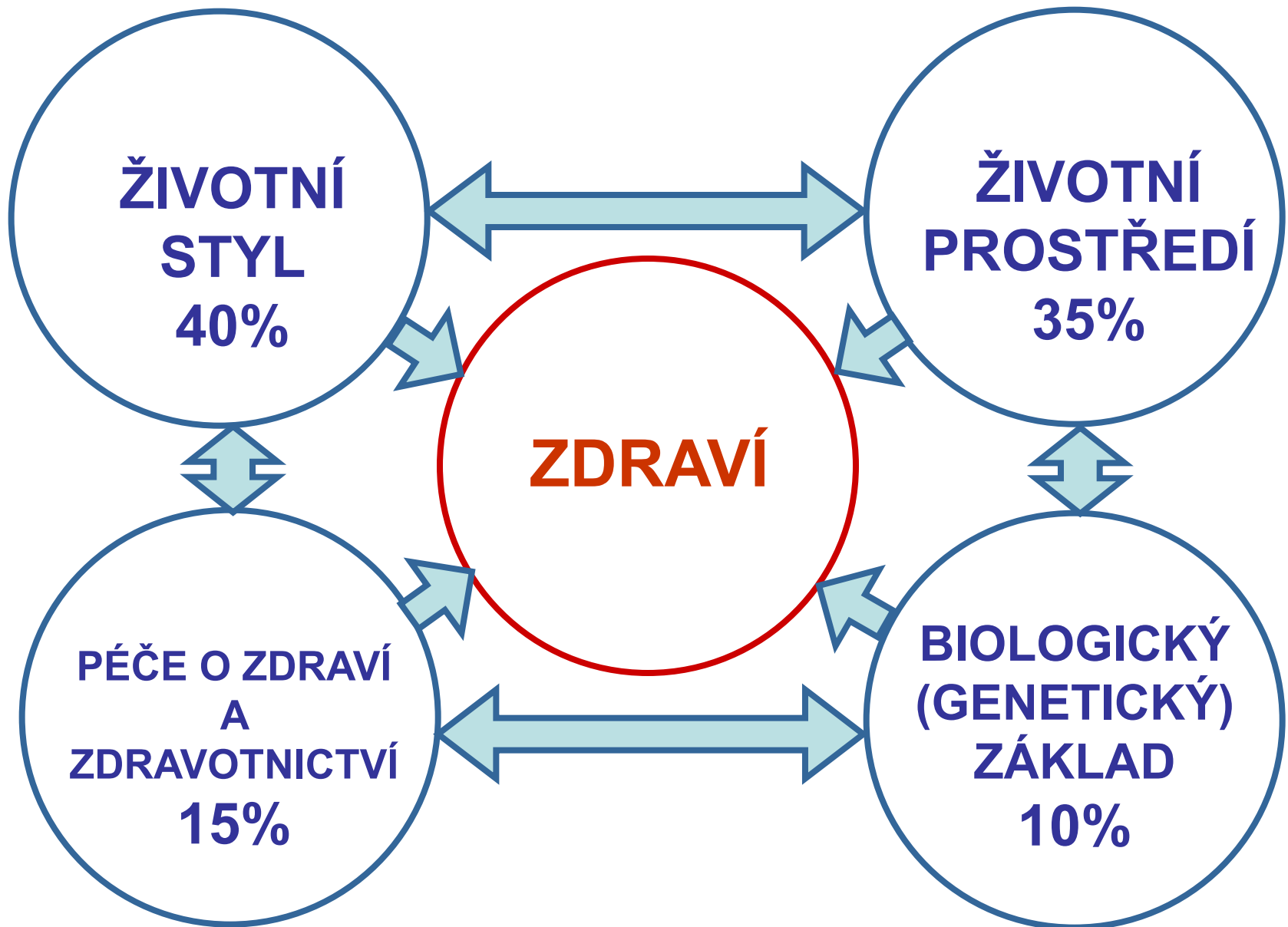
ZDRAVÍ

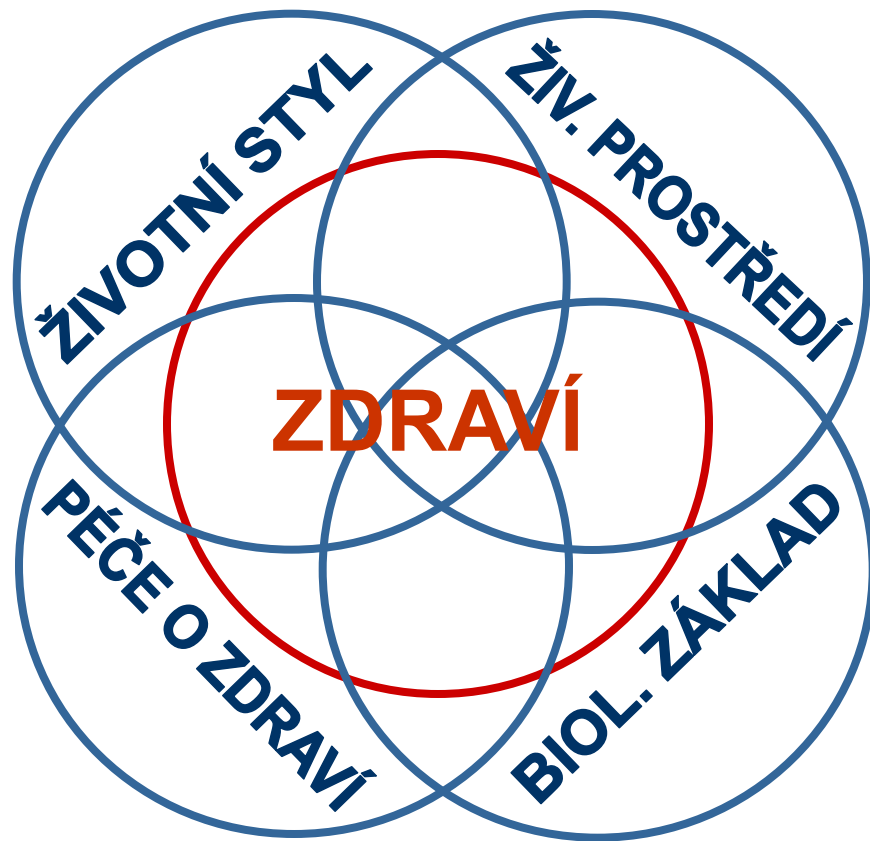

SOCIÁLNÍ DETERMINANTY ZDRAVÍ

INDIVIDUÁLNÍ ÚSILÍ NA CESTĚ KE ZDRAVÍ

INDIVIDUÁLNĚ
ORIENTO VANÁ
ZDRAVOTNÍ VÝCHOVA A
DALŠÍ FORMY MOTIVACE

INDIVIDUÁLNÍ ÚSILÍ A POPULAČNÍ OPATŘENÍ

INDIVIDUÁLNĚ
ORIENTO VANÁ
ZDRAVOTNÍ VÝCHOVA A
DALŠÍ FORMY MOTIVACE

POPULAČNĚ
ORIENTO VANÁ
OPATŘENÍ

nezdravé pracovní a životní prostředí

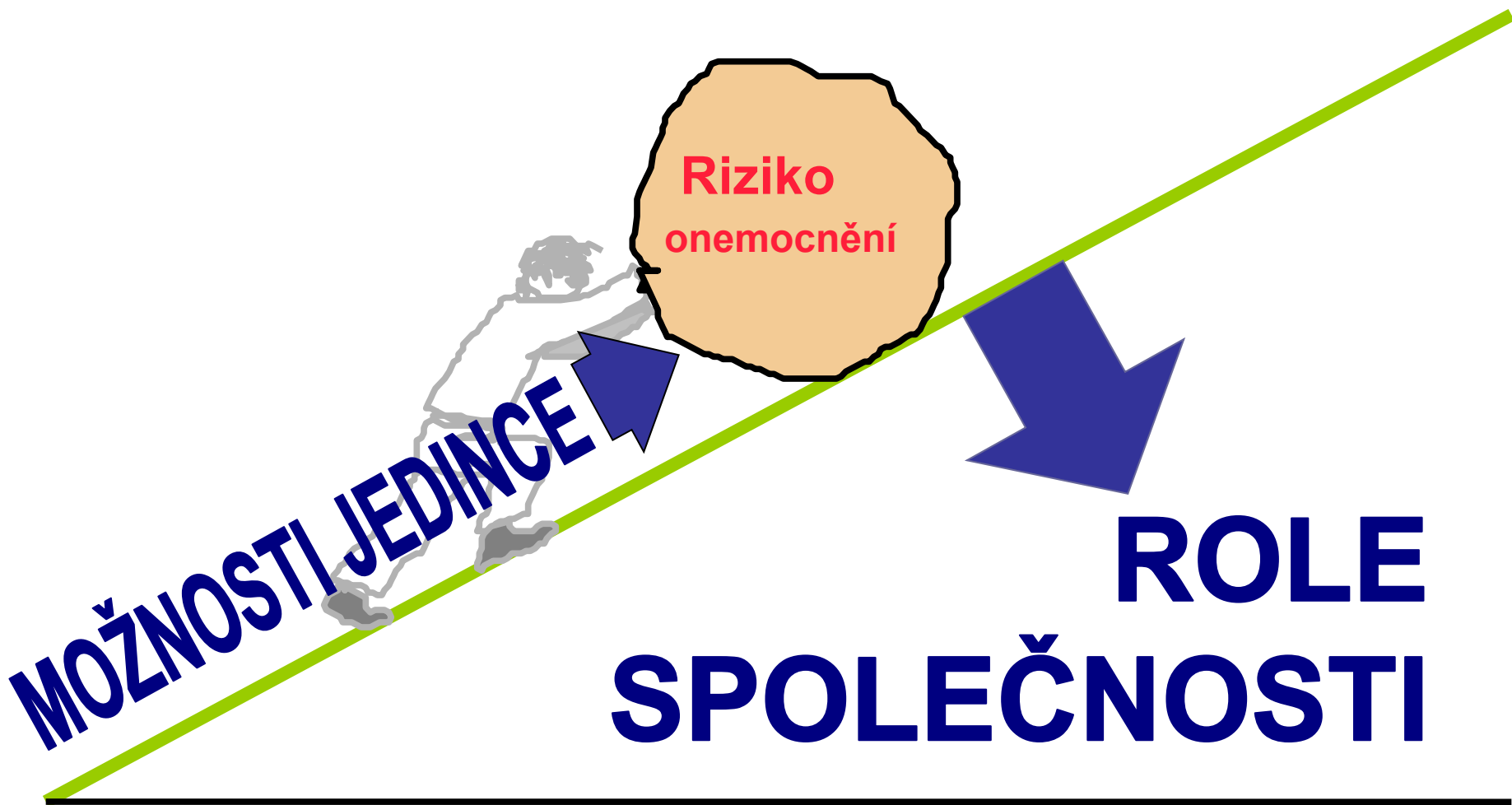
špatná výživa (zdravotně nebezpečné potraviny)

nebezpečné sociální chování, např. růst násilí a kriminality

nevhovující bydlení, nevhodné využívání volného času, stres apod.

široká škála dalších sociálních a ekologických faktorů ohrožujících zdraví

MOŽNOSTI JEDINCE A ROLE SPOLEČNOSTI

18

**SOCIÁLNÍ
DETERMINANTY
ZDRAVÍ**

**SOCIAL
DETERMINANTS
OF HEALTH**

THE SOLID FACTS

SECOND EDITION

International
Centre for
Health and
Society

SOCIÁLNÍ DETERMINANTY (a)

- 1. Zdraví souvisí se sociálním gradientem.**
- 2. Stres poškozuje zdraví.**
- 3. Zdravotní a sociální podmínky v dětství ovlivňují další zdravotní osud jedince.**
- 4. Chudoba a sociální izolace zkracuje život.**
- 5. Stres na pracovišti (v rodině) zvyšuje riziko nemocí.**

SOCIÁLNÍ DETERMINATY (b)

- 6. Jistota zaměstnání zlepšuje zdraví, nezaměstnanost je příčinou nemocí a předčasných úmrtí.**
- 7. Sociální opora a sociální kontakty zlepšují zdraví.**
- 8. Spotřeba alkoholu, cigaret a drog je ovlivňována sociálním prostředím.**
- 9. Zdravé potraviny jsou politickým problémem.**
- 10. Zdravá doprava, to je chůze, jízda na kole a dobrá veřejná doprava.**

World Health Organization

Commission on Social Determinants of Health

Closing the gap in a generation

Health equity through action on the social determinants of health

248 stran

Fair Society, Healthy Lives

The Marmot Review

237 stran

Strategic Review of Health Inequalities in England post-2010

Photo: Steve Turner

Jaký to má smysl? Léčit nemocné a potom je vrátit zpět do podmínek, které způsobily jejich nemoc.

— Professor Sir Michael Marmot

A "toxic combination" of poor social policies and programmes, unfair economic arrangements, and bad politics is killing people on a large scale.

„Toxická kombinace“ ubohých sociálních opatření a programů, nespravedlivý ekonomický systém a špatná politika zabíjí spoustu lidí.

Reportáž Martina Jonáše a Zuzany Hadašové Česká televize, Události, 7. prosince 2011

Britští vědci tvrdí, že téměř každý druhý Brit trpící rakovinou se mohl této nemoci vyhnout. Čtyřicet procent pacientů totiž onemocní v důsledku nezdravého životního stylu. Tabák, alkohol a obezita mají na svědomí více než třetinu případů rakoviny ve Spojeném království.

Pokud by britská čísla platila i na české půdě, přivedla by kombinace kouření-alkohol-obezita na onkologická oddělení celou třetinu lidí s nádorem, tedy přes 156 tisíc pacientů.

(prevalence 2007= 445 617; 40% = 178 247)

Kouření

+

Strava

+

Alkohol

=

34 %

zhoubných nádorů

Zdroj: British Journal of Cancer

**Reportáž Martina Jonáše a Zuzany Hadašové
Česká televize, Události, 7. prosince 2011**

MUŽI

Příčiny vzniku rakoviny

ŽENY

Kouření

Nedostatek ovoce a zeleniny

Rizikové zaměstnání

Alkohol

Nadváha

Opalování

Kouření

Nadváha

Infekce

Opalování

Nedostatek ovoce a zeleniny

Alkohol

Zdroj: British Journal of Cancer

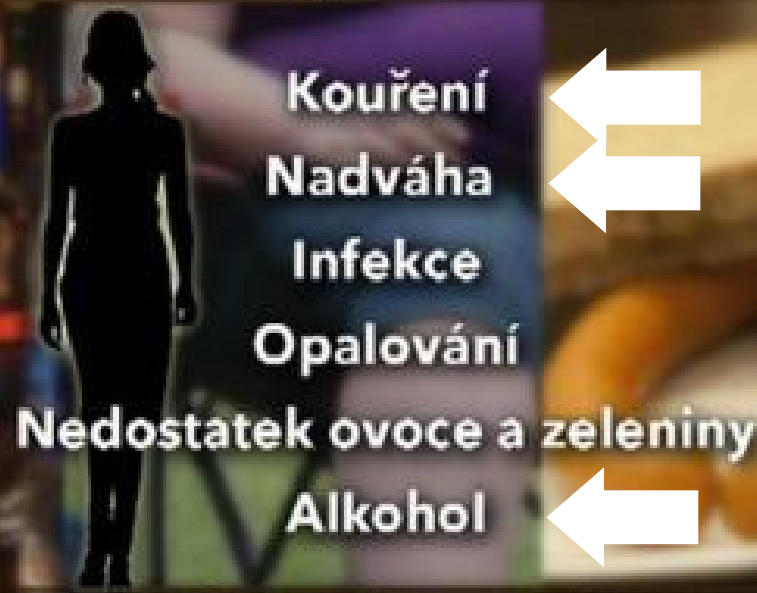
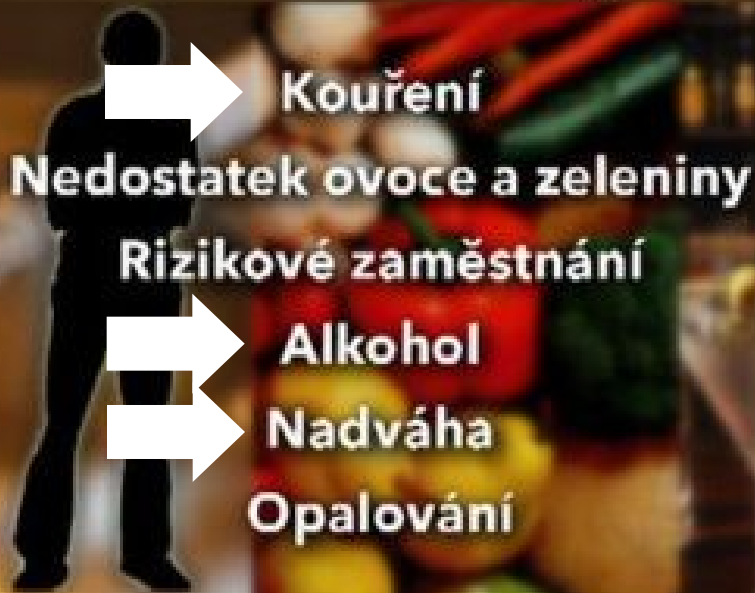
Reportáž Martina Jonáše a Zuzany Hadašové
Česká televize, Události, 7. prosince 2011

MUŽI

Příčiny vzniku rakoviny

ŽENY

Zdroj: British Journal of Cancer

**Reportáž Martina Jonáše a Zuzany Hadašové
Česká televize, Události, 7. prosince 2011**

1. SOCIÁLNÍ GRADIENT (A)

Mezi nejvyšší a nejnižší sociální skupinou lze prokázat výrazné rozdíly v úrovni zdraví. Rozdíly jsou podmíněny bydlením, výchovou a vzděláním, problematickým zaměstnáním, rodinnými nesnázemi, ztrátou pocitu bezpečí, nejistotou apod. Nepříznivé okolnosti se obvykle koncentrují na určité osoby a jejich účinek se kumuluje.

1. SOCIÁLNÍ GRADIENT (B)

Podstatnou roli hrají všechna opatření týkající se vzdělání, zaměstnání a bydlení. Je žádoucí zvládnout nepříznivé důsledky špatné výchovy, nejistoty v práci a zejména těch rozdílů v příjmech, které vedou ke strádání těch nejchudších. Co nejméně lidí by mělo klesnout pod tíhou sociálních okolností a neměli by se dostat až na samé dno lidské existence.

2. STRES (A)

Výrazný nepříznivý vliv na zdraví má dlouhotrvající úzkost, pocit méněcennosti, sociální izolace a omezené možnosti ovlivnění pracovních podmínek.

2. STRES (B)

Některé zdravotní důsledky stresu lze částečně zvládat vhodnou terapií. Ta však nepřinese zásadní zlepšení, pokud se nepodaří postihnout příčiny nežádoucího stresu. Nedocenění materiální situace a sociální izolace vede k nejistotě, úzkosti a pocitu ohrožení. Měly by být podporovány rodiny s malými dětmi a rozvíjeny občanské aktivity i možnosti vzdělání a kvalifikace.

3. ČASNÉ OBDOBÍ ŽIVOTA (A)

Chudoba rodičů je provázena riziky v emocionální výchově, vede k nižšímu vzdělání, zvyšuje riziko nezaměstnanosti a vyvolává pocit sociální méněcennosti.

3. ČASNÉ OBDOBÍ ŽIVOTA (B)

Je žádoucí se ujistit, že matky mají základní sociální a ekonomické předpoklady pro péči o dítě, získat rodiče pro spolupráci, zlepšit znalosti rodičů o rozvoji zdraví dětí a významu emočních potřeb a posílit vztah ke vzdělání, neboť vzdělání je významnou komponentou vlastní sebeúcty a péče o vlastní zdraví.

4. SOCIÁLNÍ IZOLACE (A)

Zoufalství a hmotná deprivace provází sociální izolaci některých sociálních skupin (přistěhovalci, bývalí vězňové, bezdomovci, zdravotně postižení).

4. SOCIÁLNÍ IZOLACE (B)

Důležitá je ochrana proti diskriminaci, měl by být umožněn přístup k potřebným sociálním službám, uspokojivému bydlení a prostřednictvím veřejného zdravotnictví by měla být garantována zdravotní péče.

5. PRÁCE (A)

Zdrojem potíží je omezené využití kvalifikace a rozhodovacích schopností, neadekvátně nízká mzda a strach ze ztráty zaměstnání.

5. PRÁCE (B)

Úsilí o vyšší produktivitu není samo o sobě zdravotním rizikem. Pro udržení dobrého zdraví je nesporně důležitá zajímavá práce umožňující další rozvoj pracovníků a adekvátní odměna.

6. NEZAMĚŠTNANOST (A)

Jde o nepříznivý důsledek finančních i psychologických problémů, které jsou závažné zejména v oblastech s vysokou nezaměstnaností.

6. NEZAMĚSTNANOST (B)

Opatření by měla být orientována třemi směry: na prevenci pracovní nejistoty a nezaměstnanosti, na omezení nepříznivých důsledků nezaměstnanosti a na rozšiřování možností najít vhodné zaměstnání.

7. SOCIÁLNÍ OPORA (A)

Přátelství, dobré sociální vztahy a podpůrné sociální sítě přispívají k řešení citových i materiálních problémů. Sociální koheze, tzn. vzájemná úcta, pomáhá chránit a posilovat zdraví lidí. Velké majetkové rozdíly mezi lidmi vedou k malé sociální kohezi provázené větším počtem násilných činů.

7. SOCIÁLNÍ OPORA (B)

Experimentální studie potvrzují, že dobré sociální vztahy pomáhají zvládat stres. Intervence zaměřené na skupiny s vysokým rizikem a spočívající v sociální opoře zlepšily výsledky léčby srdečního infarktu, prodloužily přežití u některých nádorů a vedly ke snížení komplikací v těhotenství u některých skupin žen.

8. DROGOVÁ ZÁVISLOST (A)

Sociální deprivace je spojená s kouřením, vyšší spotřebou alkoholu a užíváním zakázaných drog. Takové jednání není jen výsledkem individuálního rozhodnutí jedinců, ale je důsledkem sociálních nesnází, zpětně zhoršuje sociální i zdravotní situaci a ztěžuje zvládnutí životních problémů.

8. DROGOVÁ ZÁVISLOST (B)

Zmíněný problém se nedá zvládnout jen pomocí postiženým lidem, aby se zbavili svého návyku. Potřebné je věnovat pozornost i sociálním příčinám vzniku závislosti, cenám i zdanění návykových látek a udělat vše pro ochranu dětí a mladých lidí. Zkušenost dokládá, že přesunutí veškeré zodpovědnosti na uživatele drog nikam nevede. Je to jen obviňování obětí. Úsilí o zvládnutí drogové závislosti musí být podpořeno vhodnými aktivitami v ekonomické i sociální oblasti.

9. VÝŽIVA (A)

Špatná výživa ohrožuje osoby s nízkými příjmy, mladé rodiny, starší občany a nezaměstnané. Jedná se jak o nedostatečnou výživu, tak o nadměrnou výživu bohatou na živočišné tuky a cukr. Aktuální dostupnost a cenová přijatelnost kvalitních potravin má na výslednou situaci větší vliv než zdravotní výchova.

9. VÝŽIVA (B)

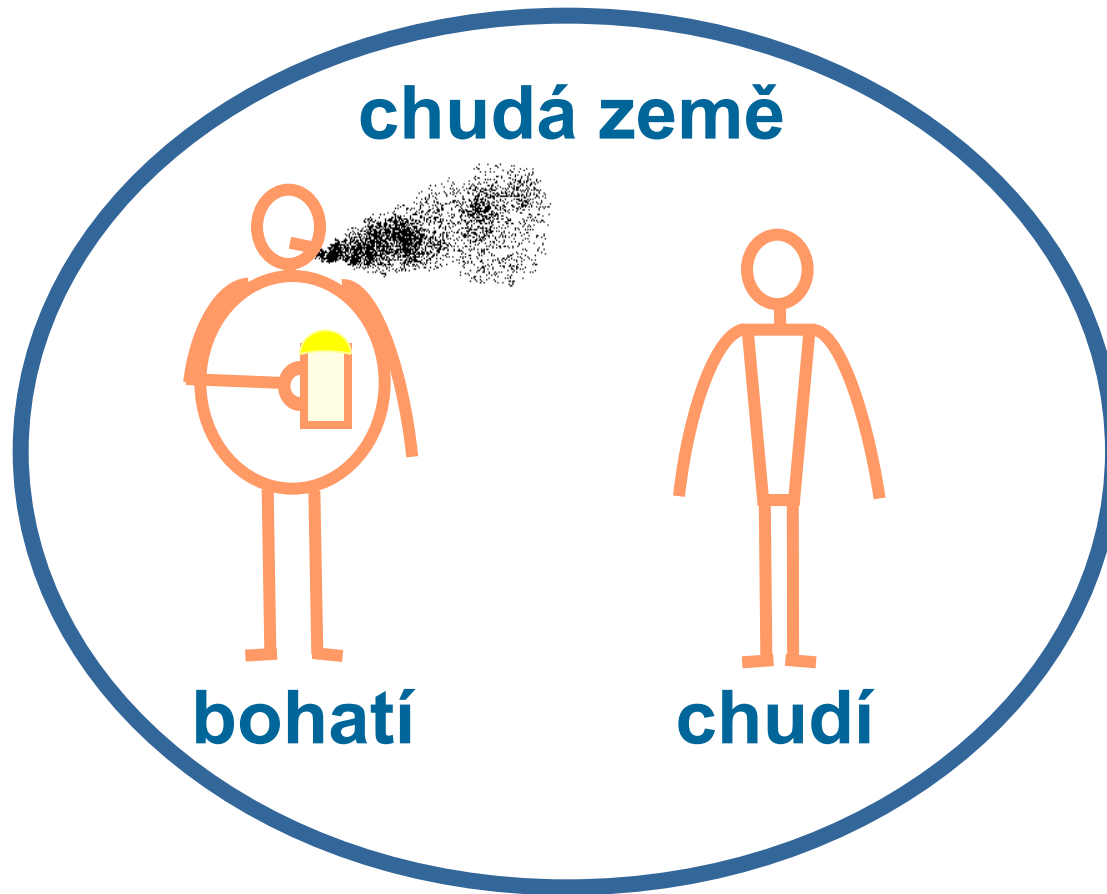
Důležité je přispívat k demokratickému rozhodování o všech regulačních mechanismech ovlivňujících výrobu, distribuci i spotřebu potravin, a to i za účasti těch, kterých se to týká, tzn. konzumentů, podporovat místní potravinové zdroje a rozvíjet znalosti lidí o zdravé výživě i úpravě stravy.

10. DOPRAVA

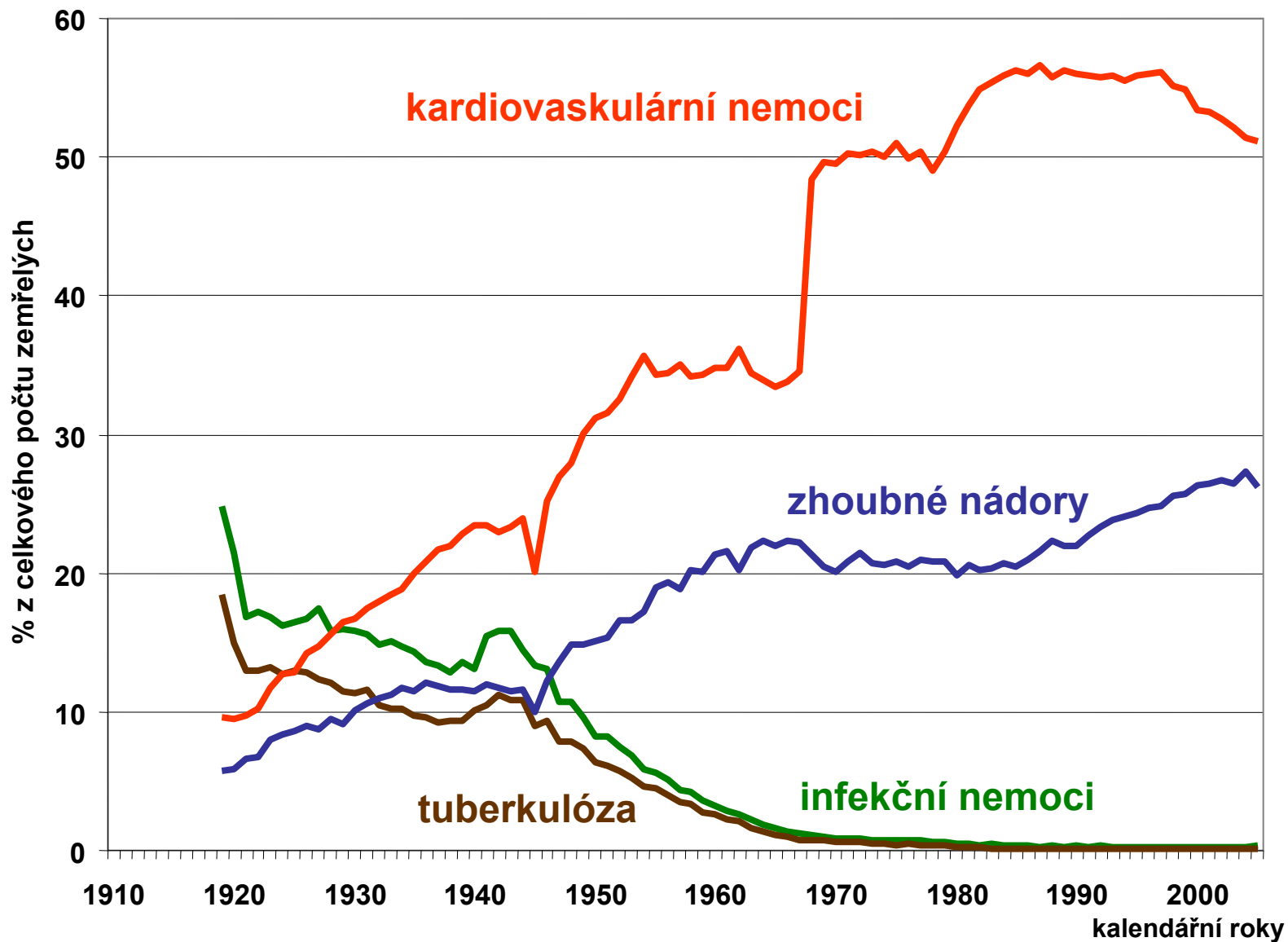
(A) Zdravá doprava je chůze, jízda na kole a dobrá veřejná doprava.

(B) Je žádoucí omezení automobilové dopravy, rozšíření pěších zón a turistiky, podpora cyklistů a rozvoj kvalitní veřejné dopravy.

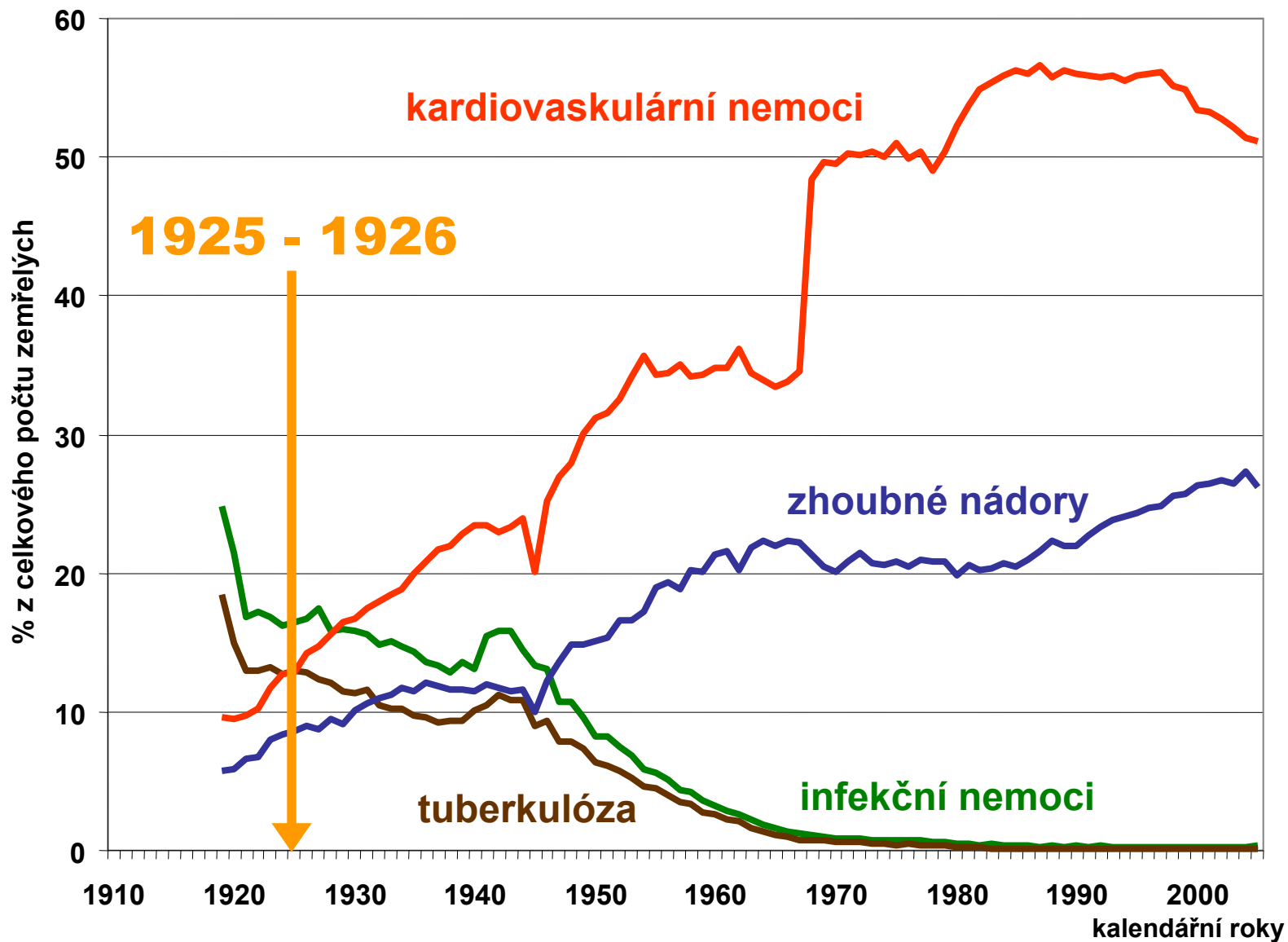
**Vazba vybraných
rizikových faktorů
na sociální okolnosti
(alkohol, kouření,
obezita)**

**Obezita, kouření a pití alkoholu
v chudých zemích**

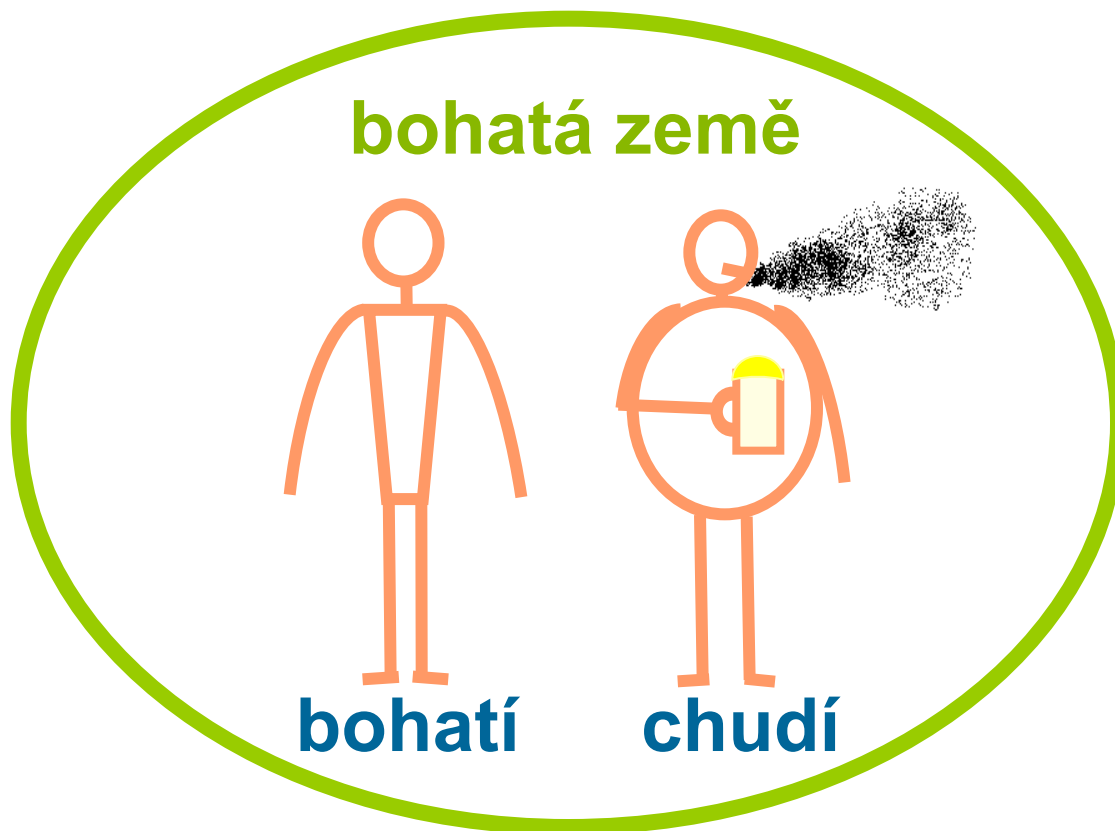

Procento zemřelých na kardiovaskulární nemoci, nádory, infekční nemoci a tuberkulózu z celkového počtu zemřelých v českých zemích v letech 1919-2006

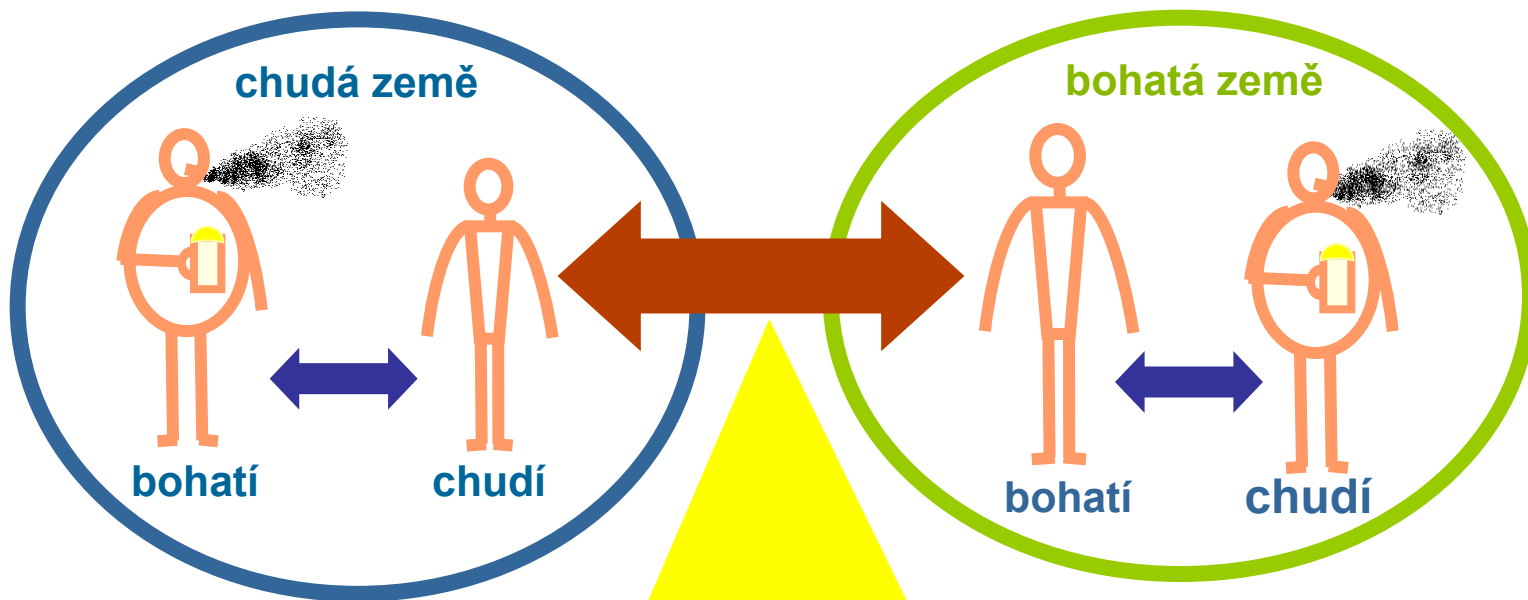

Procento zemřelých na kardiovaskulární nemoci, nádory, infekční nemoci a tuberkulózu z celkového počtu zemřelých v českých zemích v letech 1919-2006

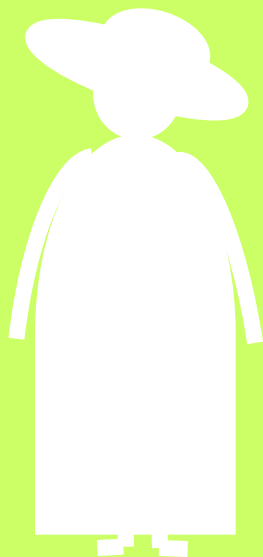
**Obezita, kouření a pití alkoholu
v bohatých zemích**

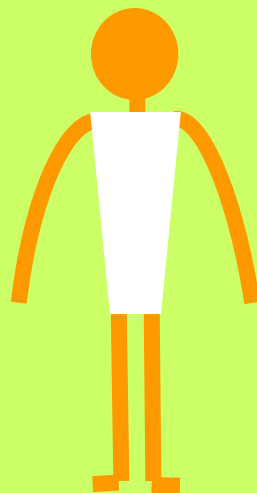
Zřetelné rozdíly v úrovni zdraví

Zřetelné rozdíly v úrovni zdraví

ZÁSADNÍ A VÝRAZNÝ ROZDÍL V ÚROVNI ZDRAVÍ

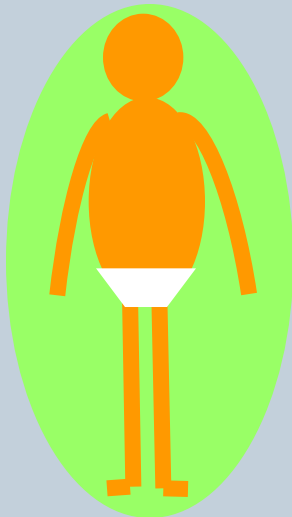

bohatí

chudí

PŘEVAŽUJÍCÍ ZEMĚDELSTVÍ

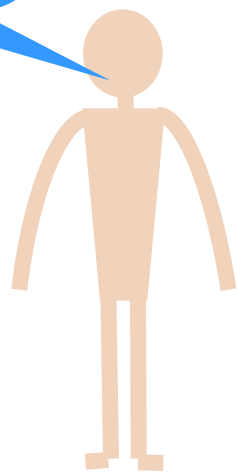

bohatí

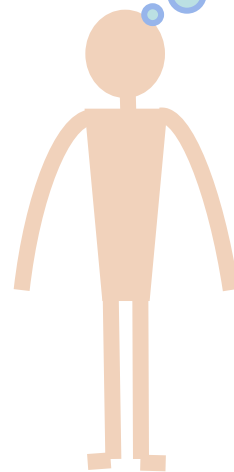
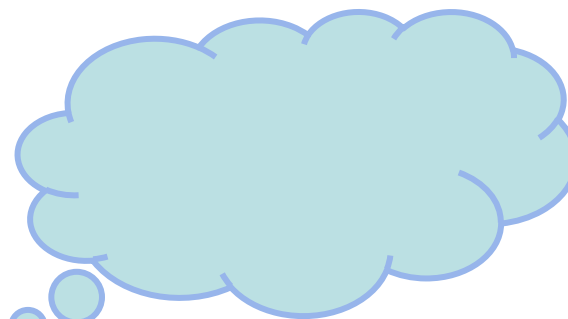

chudí

PŘEVAŽUJÍCÍ PRŮMYSL

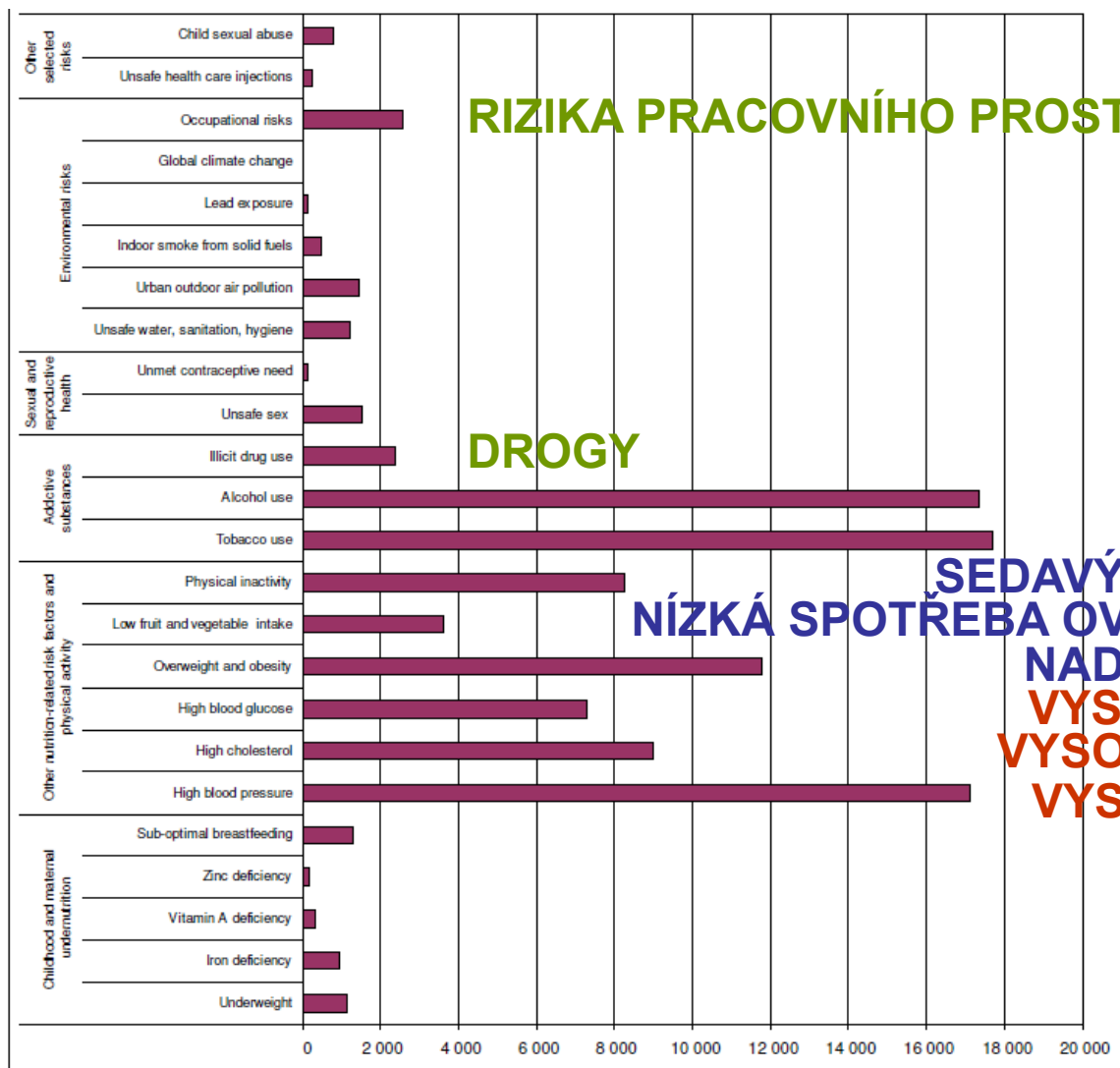
bohatí

chudí

OCHRANNÉ KRÉMY

POČET LET ZTRACENÝCH V DŮSLEDKU DISABILITY (DALY) PŮSOBENÍM HLAVNÍCH ROZIKOVÝCH FAKTORŮ V EVROPSKÉM REGIONU SZO, 2004

RIZIKA PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ

DROGY

NÍZKÁ SPOTŘEBA OVOCE A ZELENINY

SEDAVÝ ZPŮSOB ŽIVOTA

NADVÁHA A OBEZITA

VYSOKÝ KREVŇÍ CUKR

VYSOKÝ CHOLESTEROL

VYSOKÝ KREVŇÍ TLAK

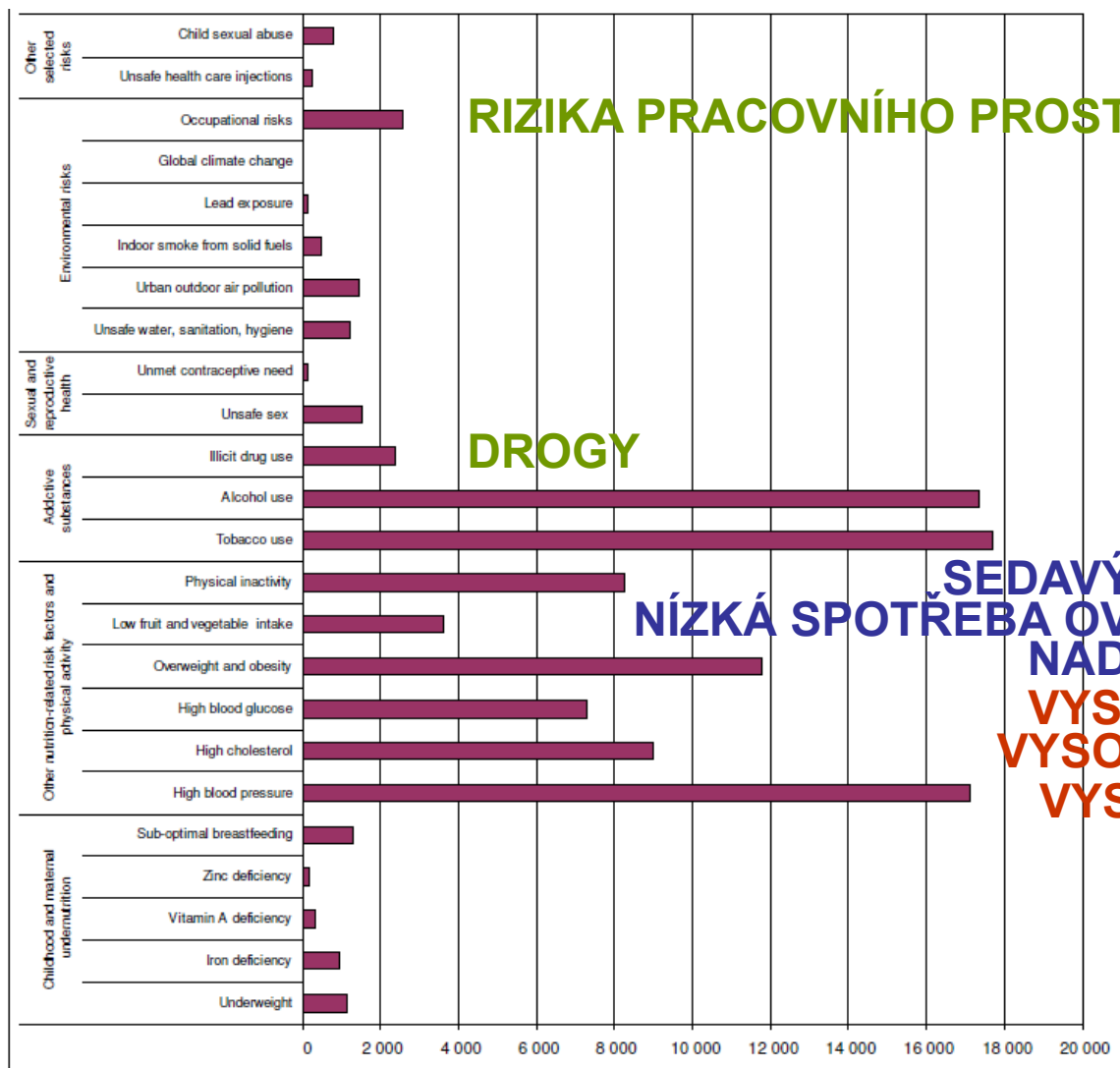
ALKOHOL

TABÁK

Source: Global health risks: Mortality and burden of disease attributable to selected major risks. Geneva, World Health Organization, 2009

(http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/global_health_risks/en/index.html, accessed 5 November 2011).

POČET LET ZTRACENÝCH V DŮSLEDKU DISABILITY (DALY) PŮSOBENÍM HLAVNÍCH ROZIKOVÝCH FAKTORŮ V EVROPSKÉM REGIONU SZO, 2004

RIZIKA PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ

DROGY

NÍZKÁ SPOTŘEBA OVOCE A ZELENINY

pořadí

ALKOHOL 2

TABÁK 1

SEDAVÝ ZPŮSOB ŽIVOTA 4

NADVAHA A OBEZITA 3

VYSOKÝ KREVNÍ CUKR

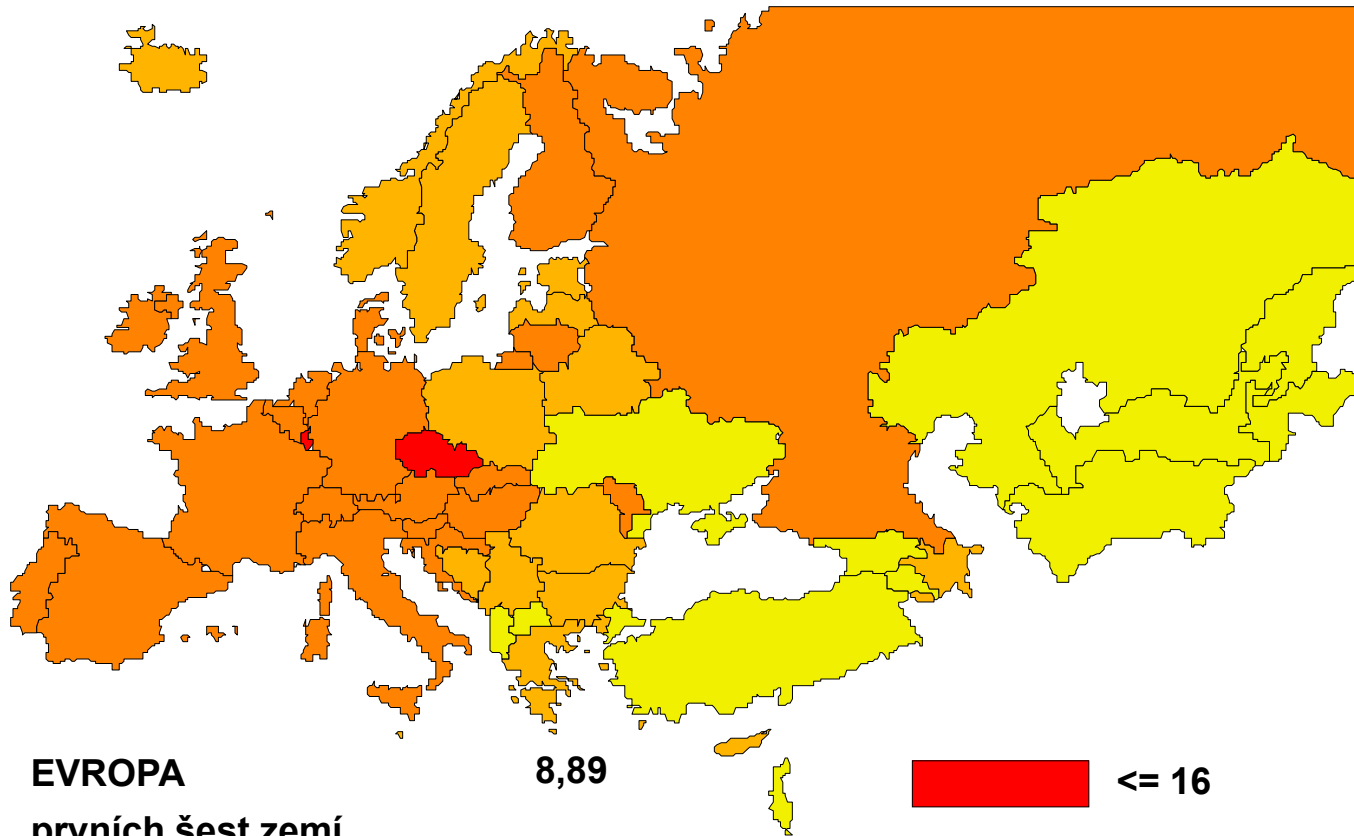
VYSOKÝ CHOLESTEROL

VYSOKÝ KREVNÍ TLAK

Source: *Global health risks: Mortality and burden of disease attributable to selected major risks*. Geneva, World Health Organization, 2009

(http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/global_health_risks/en/index.html, accessed 5 November 2011).

SPOTŘEBA ALKOHOLU (V LITRECH ČISTÉHO LIHU NA OSOBU) V ROCE 2000 (PRAMEN: HFA – DB, WHO/EUROPE)

EVROPA 8,89

prvních šest zemí

LUCEMBURSKO 15,31

ČESKÁ REPUBLIKA 13,68

IRSKO 11,12

NĚMECKO 10,95

FRANCIE 10,93

PORTUGALSKO 10,82

 <= 16

 <= 12

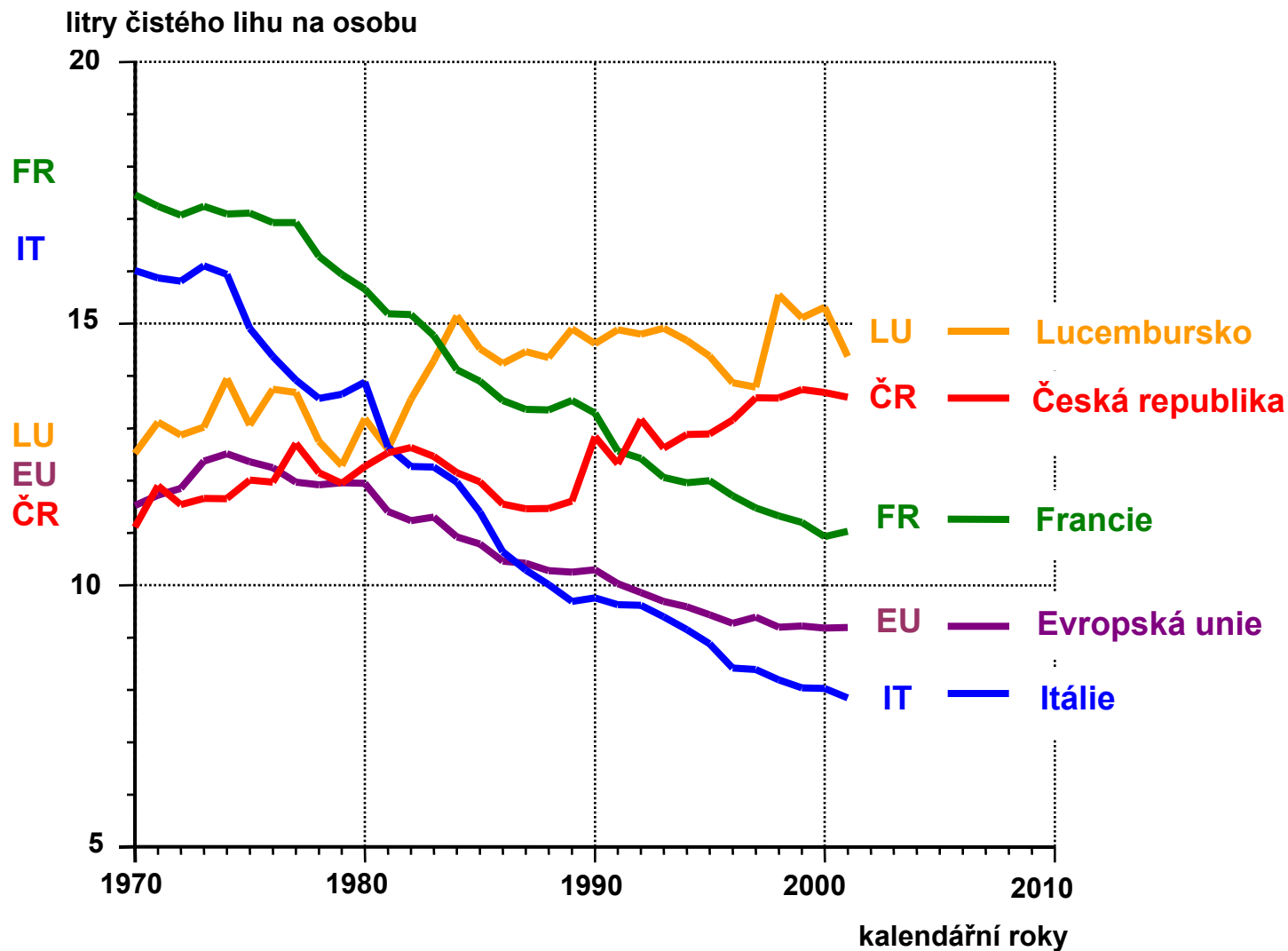
 <= 8

 <= 4

 neudáno

SPOTŘEBA ALKOHOLU (V LITRECH ČISTÉHO LIHU NA OSOBU) V LETECH 1970 – 2001 VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH (PRAMEN: HFA – DB, WHO/EUROPE)

ROČNÍ ZTRÁTY (ÚMRTÍ) V DŮSLEDKU KOUŘENÍ

- V **České republice** kouření zabíjí okolo 18 000 lidí.
- Zhruba 10 000 z nich zemře v důsledku kouření ve středním věku
- Mnozí z těch, kteří v důsledku kouření zemřeli ve středním věku, by mohli ještě prožít 10, 20, 30 i více let dobrého života.
- Ti, kteří v důsledku kouření zemřeli ve středním věku, si kouřením zkrátili život v průměru o 21 let.

KOUŘENÍ ZPŮSOBUJE ZHRUBA TŘIKRÁT TOLIK ÚMRTÍ NEŽ VŠECHNY NEMEDICÍNSKÉ PŘÍČINY DOHROMADY.

18 000
kouření

7 070*

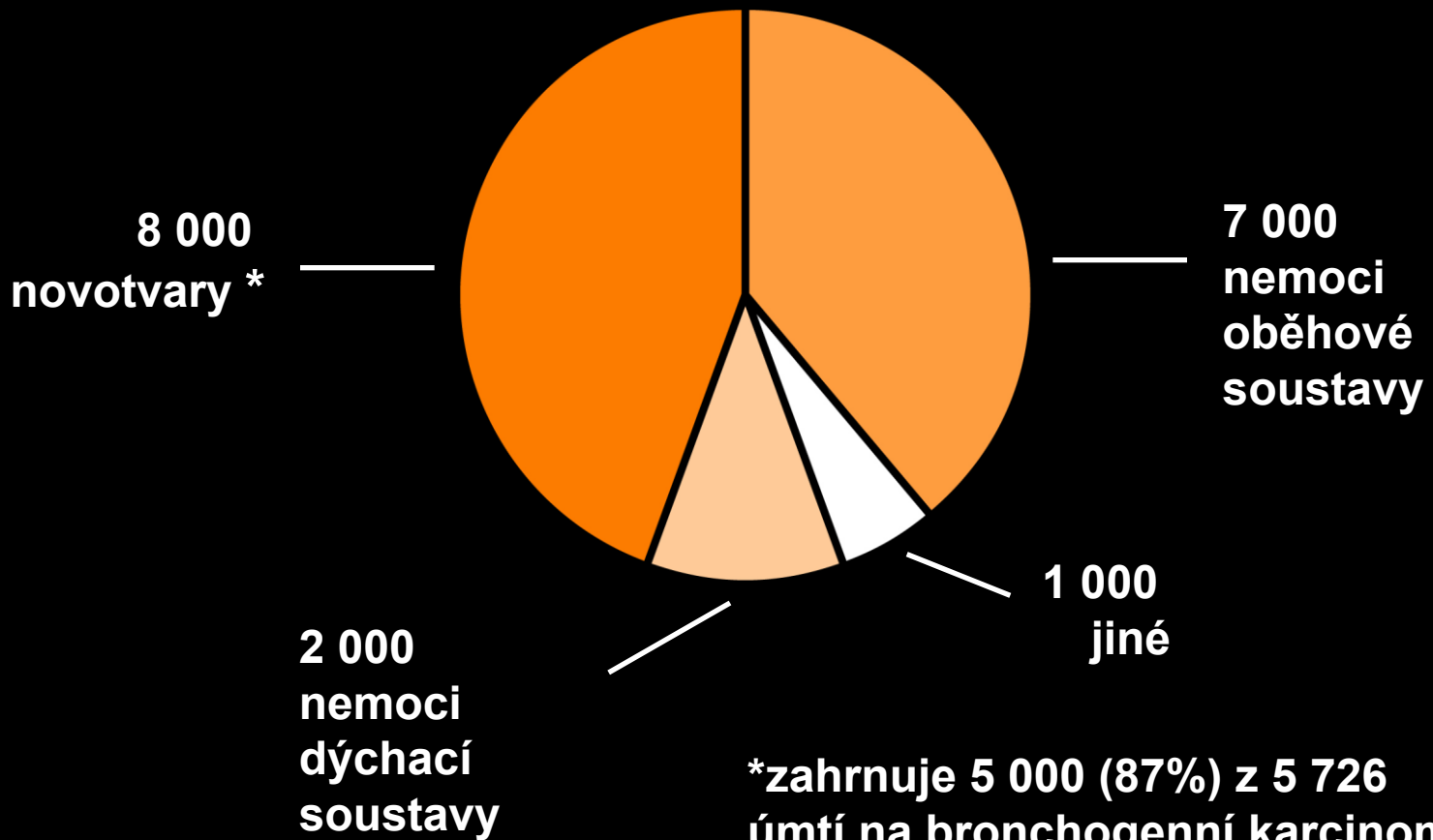
nemedicínské příčiny

Vraždy/znásilnění	Pády
Sebevraždy	Utonutí
Dopravní nehody	Otravy
Letecká neštěstí	Požáry
Vlaková neštěstí	Povodně/bouře
Nehody v práci	Jiné katastrofy
Nehody doma	Ostatní nehody

*v roce 2000

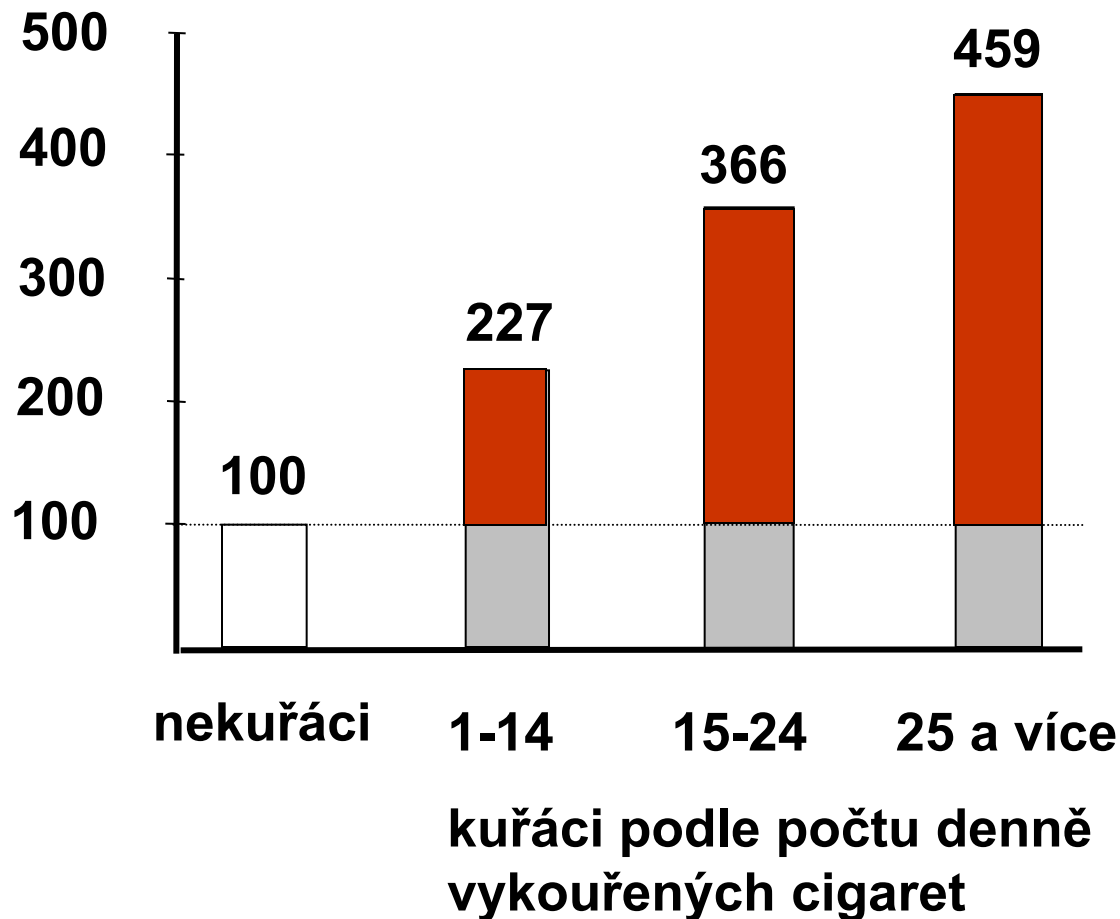
KOUŘENÍ ZABÍJÍ 18 000 LIDÍ ROČNĚ. UMÍRAJÍ NA MNOHO RŮZNÝCH NEMOCÍ.

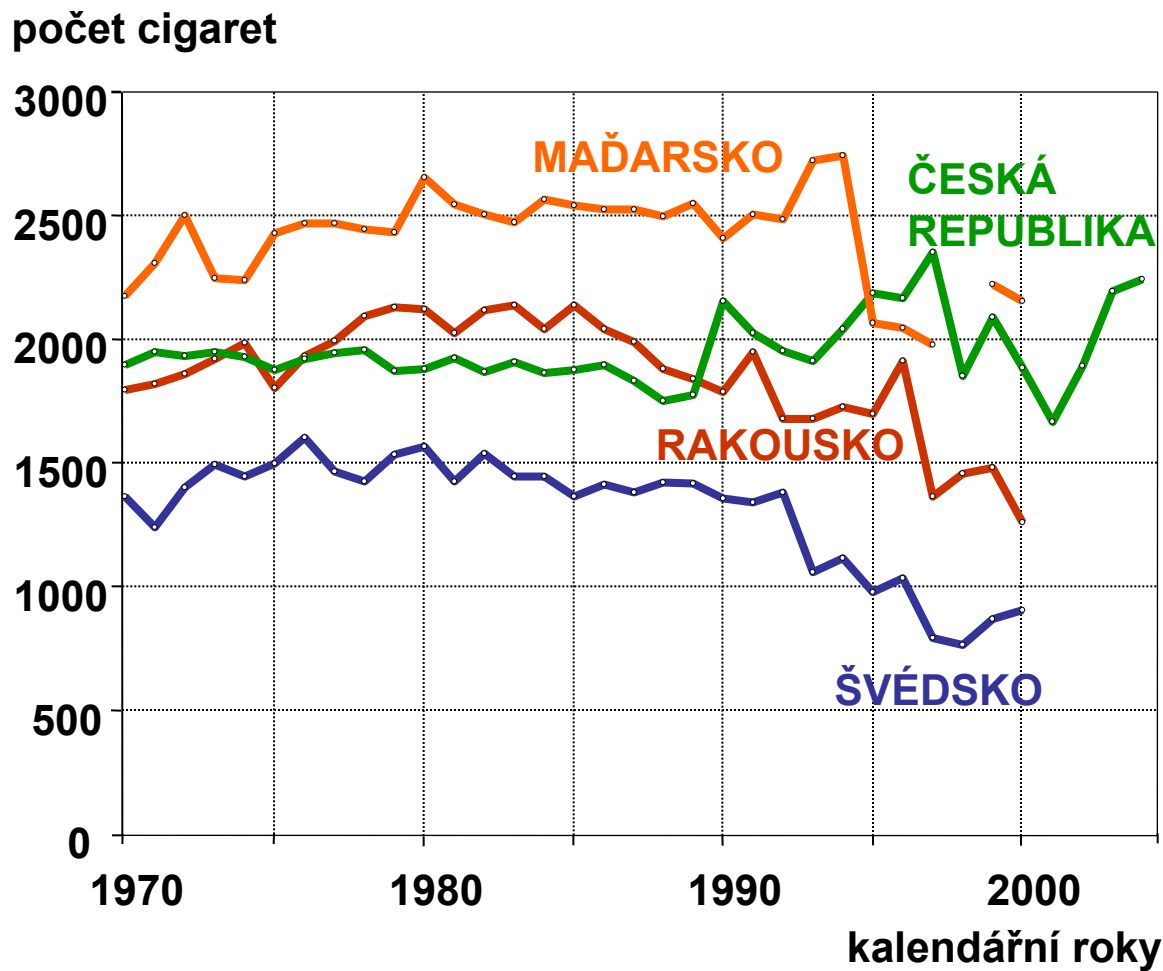

HLAVNÍ INFORMACE PRO KUŘÁKA

- **Riziko je velké:** zhruba polovinu kuřáků kouření zabíjí.
- Ti, které kouření zabilo ve středním věku, ztratili spoustu let.
- **Je užitečné zanechat kouření.**
  - Zanechání kouření ve středním věku je účinné. Ti, kteří přestanou kouřit (dříve, než je postihne bronchogenní karcinom nebo jiná smrtící nemoc), podstatně sníží riziko, že je kouření zahubí.
  - Ještě lepší je přestat kouřit dříve než ve středním věku.
  - **Nejlepší je vůbec nezačít kouřit.**

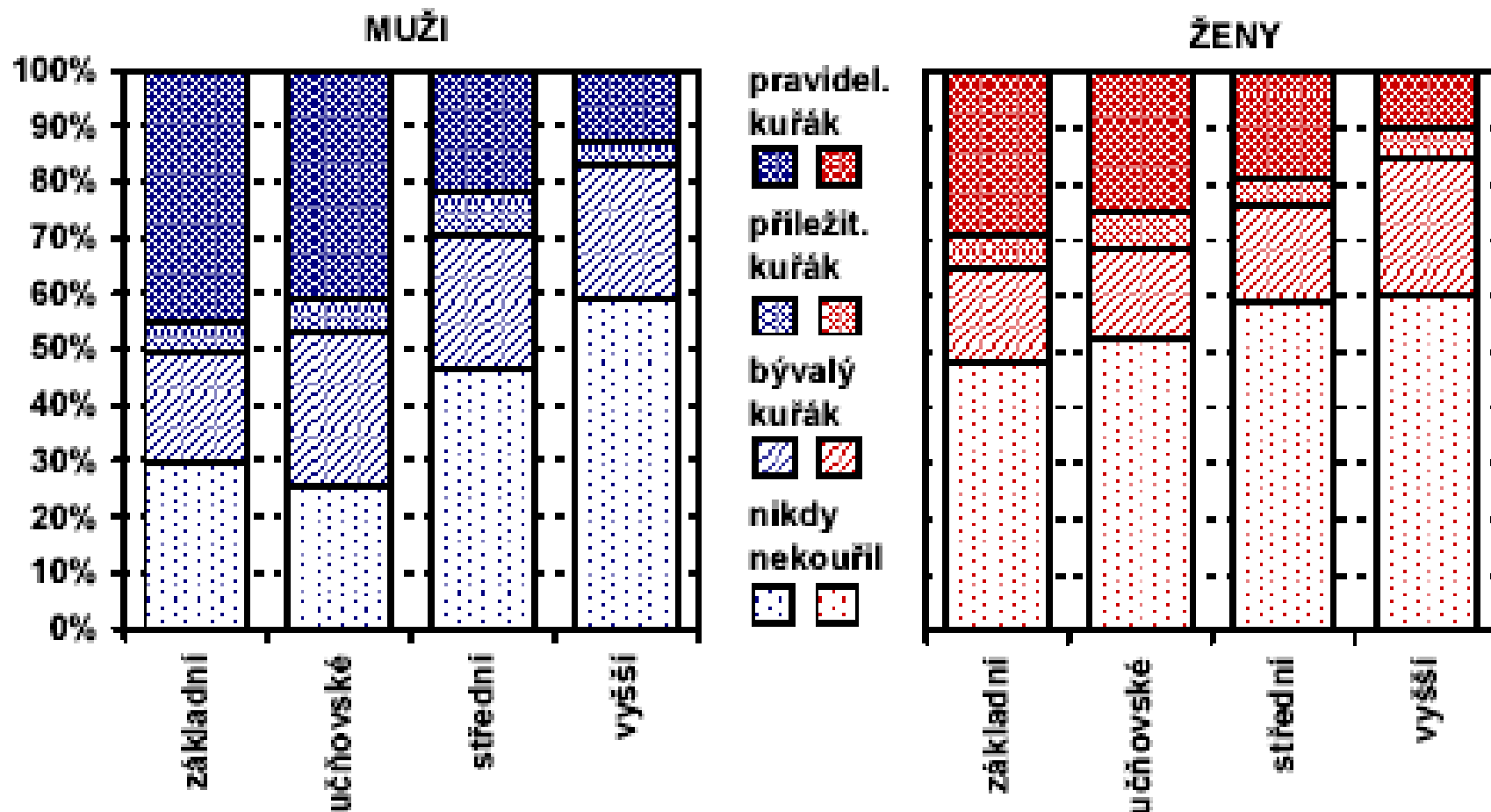

Poměrná úmrtnost na srdeční koronární nemoc podle intenzity kouření cigaret u mužů ve věku 35-54 let (úmrtnost kuřáků = 100%)

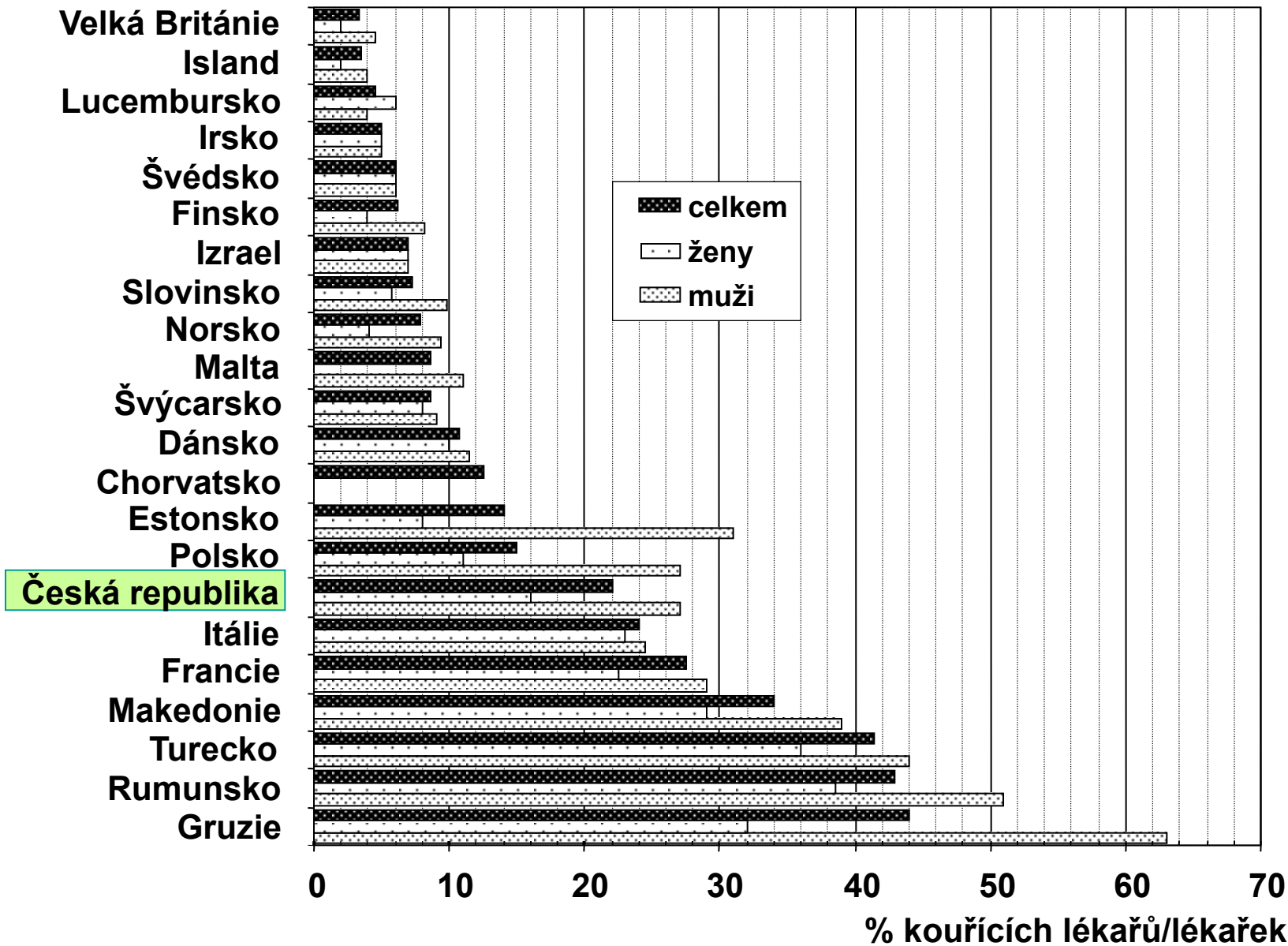

POČET PRODANÝCH CIGARET NA 1 OBYVATELE
(pramen: HFA-DB, WHO/EUROPE a www.czso.cz)

Struktura souboru respondentů (HIS) podle typu kouření a vzdělání (po standardizaci podle věku) (pramen ÚZIS ČR)

PROCENTO KOUŘÍCÍCH LÉKAŘŮ/LÉKAŘEK VE VYBRANÝCH ZEMÍCH EVROPY
 (podle Press release EURO/10/05, Copenhagen, 30 May 2005)

OBEZITA - ZÁKLADNÍ ÚDAJE (1)

- **Nadváha postihuje 30-80% dospělých v Evropském regionu SZO. Třetina dospělých obyvatel je obézní. 20% dětí má nadváhu a třetina z nich je obézní.**
- **Prevalence obezity narůstá a odhaduje se, že do roku 2010 bude obézních 150 miliónů dospělých a 15 miliónů dětí.**
- **V Evropském regionu SZO lze obezitě připsat 80% případů diabetu 2. typu, 35% případů ischemické srdeční nemoci a 55% případů hypertenze.**

OBEZITA - ZÁKLADNÍ ÚDAJE (2)

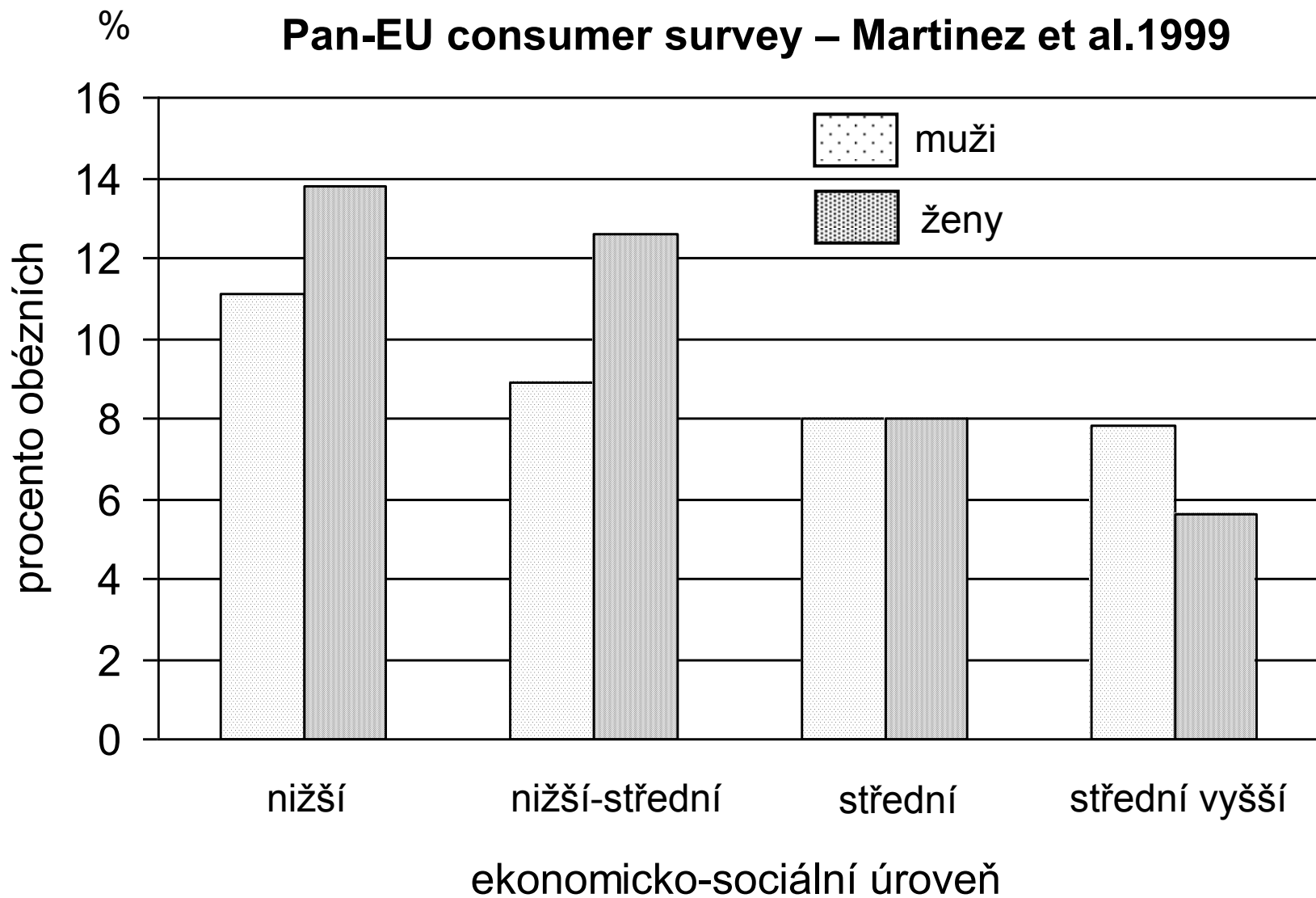
- Obezita se jako příčina smrti podílí na 1 miliónu úmrtí ročně a na 12 miliónech let života v nemoci (890 mil. obyvatel celkem, 9,8 mil. zemřelých ročně).
- Odhaduje se, že obezita zkracuje život zhruba o 3 roky a při zachování současných trendů by do roku 2050 mohla tato ztráta narůst na více než 5 let.
- Obezita spotřebovává okolo 6% nákladů na zdravotní péči.
- Obezita postihuje zejména chudší vrstvy a omezuje jejich možnosti zlepšit svoji socioekonomickou situaci.

OBEZITA - ZÁKLADNÍ ÚDAJE (2)

- Obezita se jako příčina smrti podílí na 1 miliónu úmrtí ročně a na 12 miliónech let života v nemoci (890 mil. obyvatel celkem, 9,8 mil. zemřelých ročně).
- Odhaduje se, že obezita zkracuje život zhruba o 3 roky a při zachování současných trendů by do roku 2050 mohla tato ztráta narůst na více než 5 let.
- Obezita spotřebovává okolo 6% nákladů na zdravotní péči.
- Obezita postihuje zejména chudší vrstvy a omezuje jejich možnosti zlepšit svoji socioekonomickou situaci.

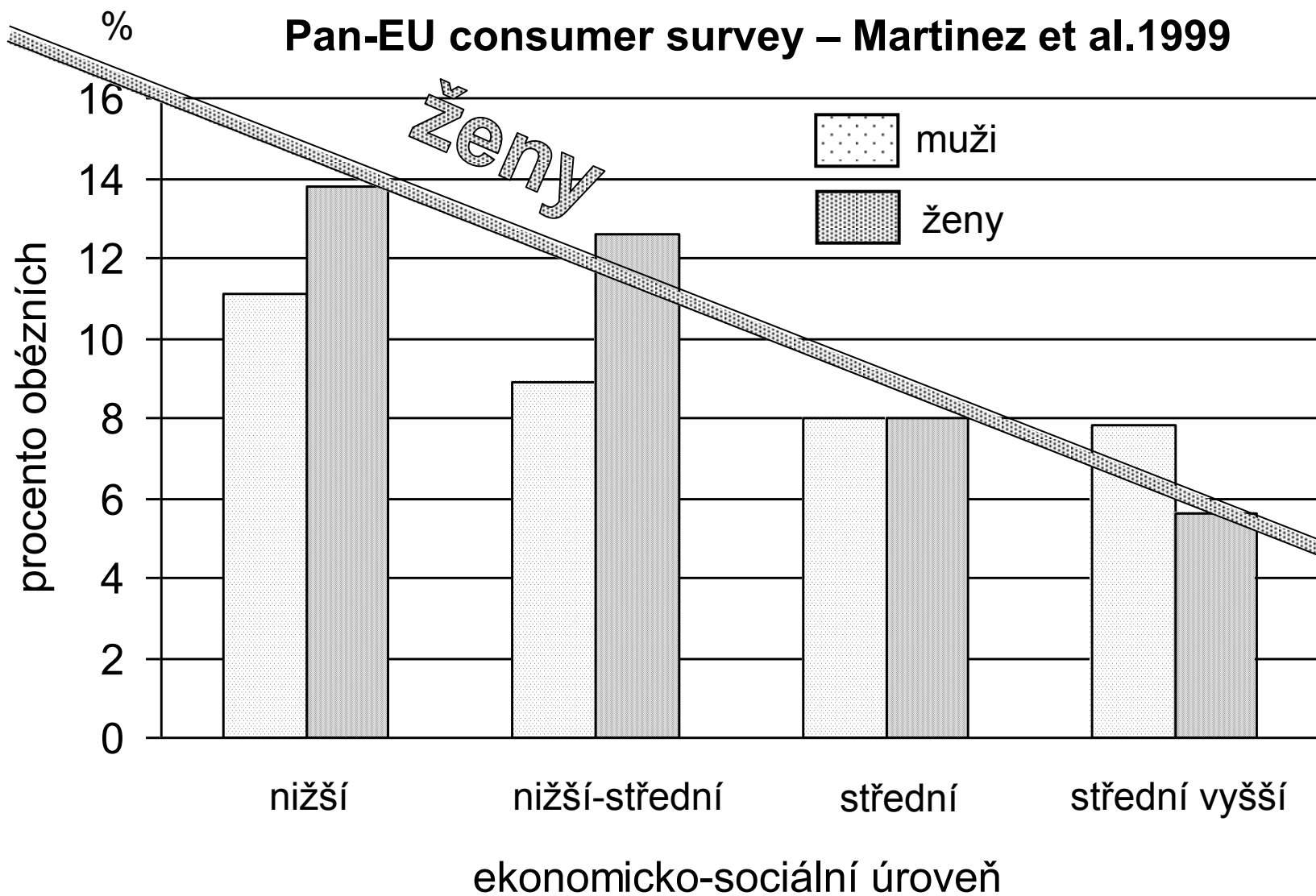
Procento obezných mužů a žen ve čtyřech ekonomicko-sociálních úrovních

Pan-EU consumer survey – Martinez et al.1999

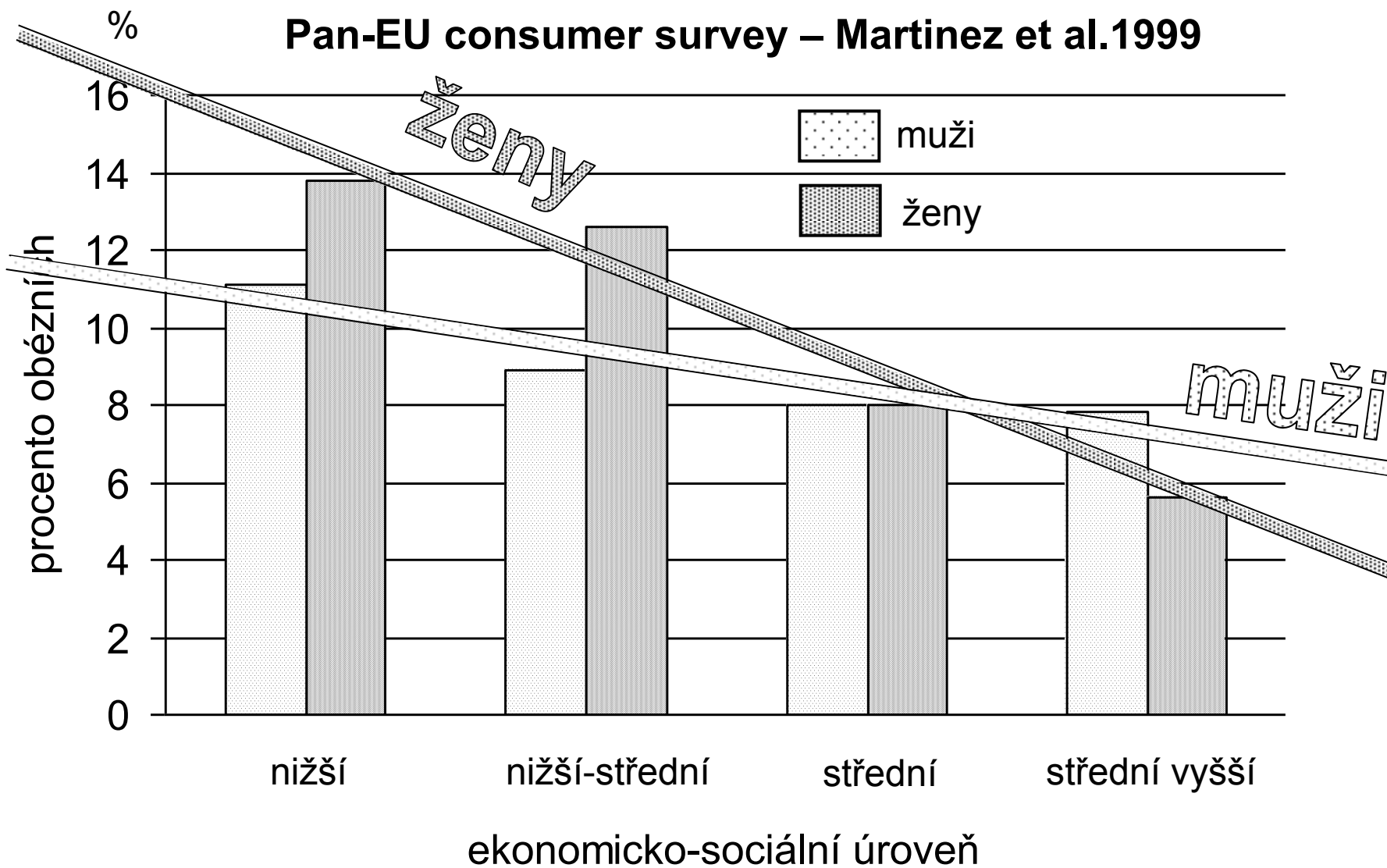
Procento obezních mužů a žen ve čtyřech ekonomicko-sociálních úrovních

Pan-EU consumer survey – Martinez et al.1999

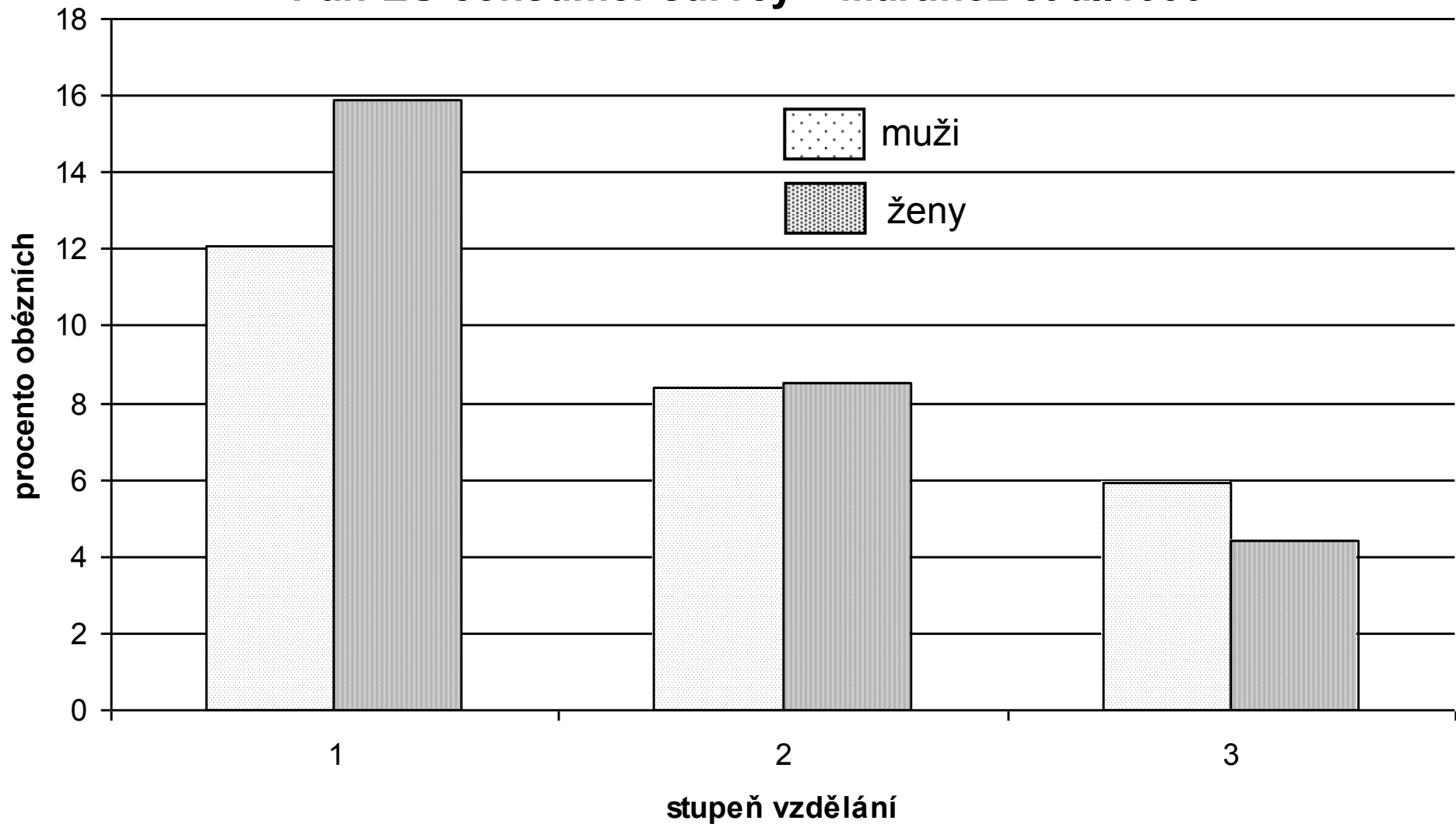
Procento obezních mužů a žen ve čtyřech ekonomicko-sociálních úrovních

Pan-EU consumer survey – Martinez et al.1999

Procento obézních mužů a žen podle úrovně vzdělání

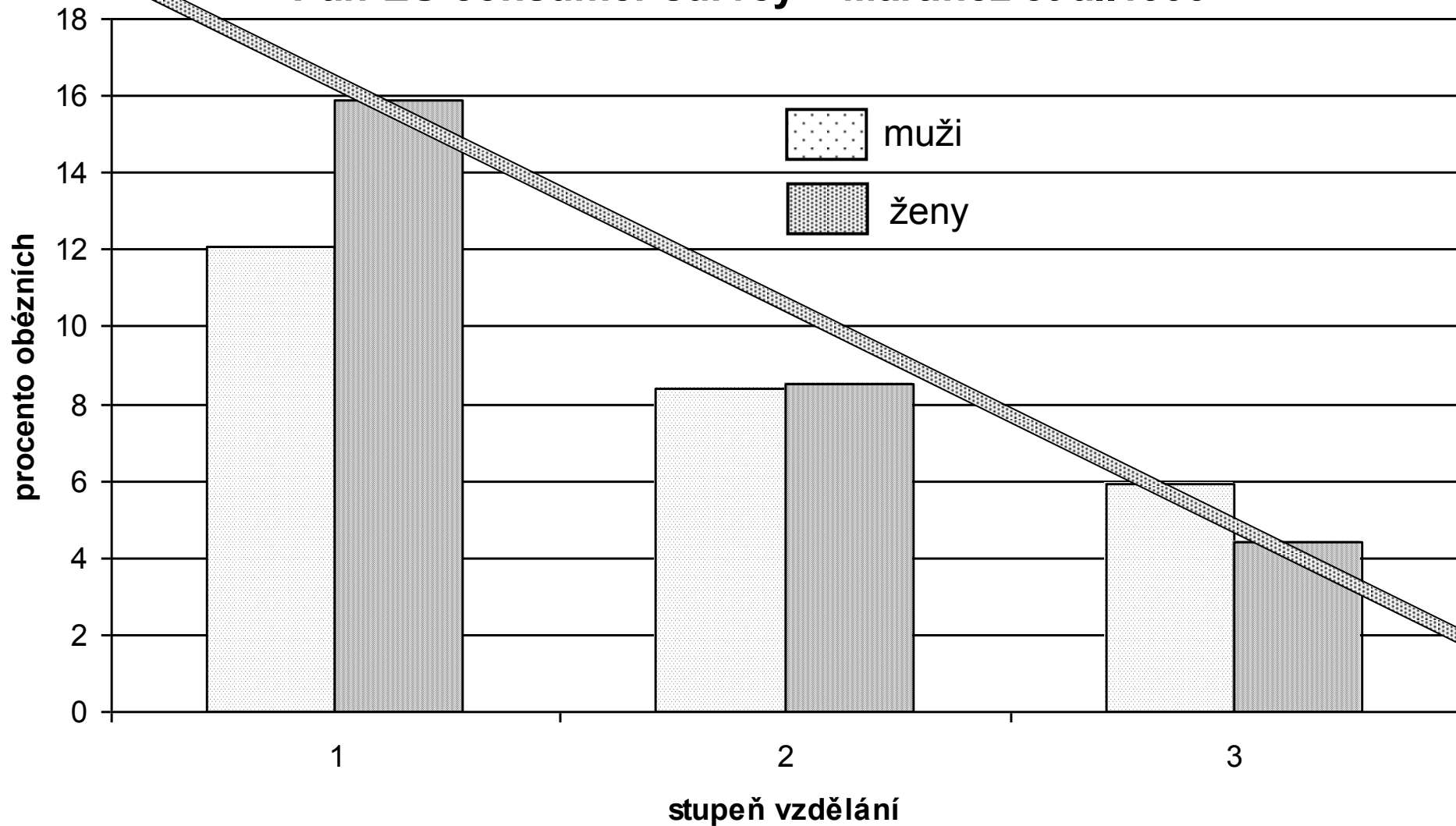
Pan-EU consumer survey – Martinez et al.1999

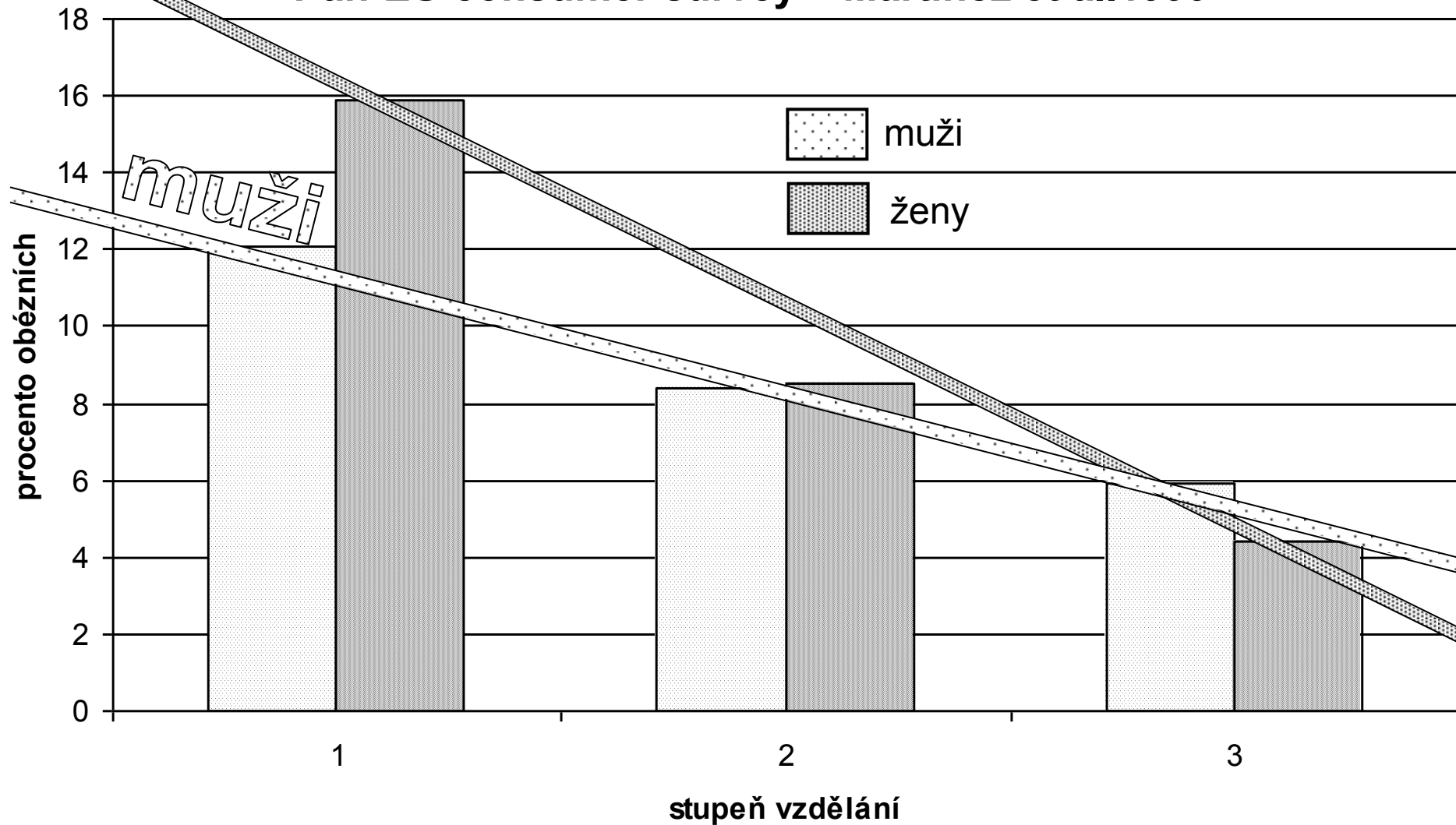
Procento obézních mužů a žen podle úrovně vzdělání

Pan-EU consumer survey – Martinez et al.1999

Procento obézních mužů a žen podle úrovně vzdělání

Pan-EU consumer survey – Martinez et al.1999

19 ZDRAVOTNÍ POLITIKA V EVROPĚ

3. ZDRAVOTNÍ POLITIKA

- projev zájmu a odpovědnosti za zdraví lidí a výraz touhy po spravedlnosti při spravování záležitostí obce.

(Konference SZO v Adelaide 1988).

VZNIK EVROPSKÉ ZDRAVOTNÍ POLITIKY

1851

I. mezinárodní konference v Paříži (mor, cholera, žlutá zimnice)

1908

Ustaven Mezinárodní ústav veřejné hygieny v Paříži

1948

Založena Světová zdravotnická organizace

ZDRAVÍ PRO VŠECHNY DO ROKU 2000

1977

30. Světové zdravotnické shromáždění:

„Všichni lidé na světě by měli dosáhnout do roku 2000 takové úrovně zdraví, která by jim umožnila vést společensky a ekonomicky produktivní život.“

1978

Konference v Alma-Atě o základní zdravotní péči

1981

**Schválena Globální strategie pro Zdraví
pro všechny do roku 2000**

1984

Schváleno 38 regionálních cílů programu ZPV.

NESNÁZE V ČR - 70. a 80. léta

Politická závislost

Ideologická předpojatost

Přírodovědecko-klinická orientace medicíny

Podcenění okolností

Politických – demokratických

Organizačních - řízení

Ekonomických

Právních – právní stát

Informačních

Sociálních

20

NEJZÁVAŽNĚJŠÍ ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY KONCEM 70. LET

1. Překotný růst nákladů na zdravotní péči
2. Stagnace zdravotní úrovně společnosti
3. Potíže při úsilí o redukci rizikových faktorů, které leží vně tradičně pojatého resortu zdravotnictví

21 ZDRAVÍ **21**

EVROPA - ZDRAVÍ 21 I.

VÝCHODISKA – příprava v 90. letech

- Program Zdraví pro všechny
- Výsledky, problémy, překážky a příležitosti
- Průběžné hodnocení realizace ZPV
- Zkušenosti a připomínky členských zemí.

EVROPA - ZDRAVÍ 21 II.

ZÁKLADNÍ MOTIVY PRO PŘÍPRAVU

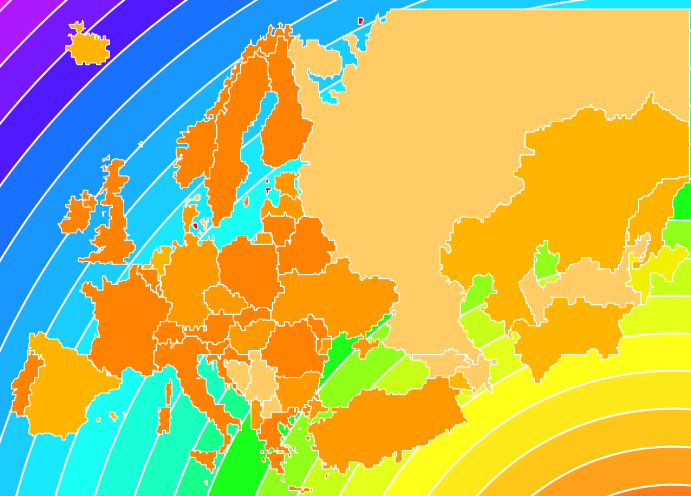
- Politická vůle k pokračování v programové aktivitě

Září 1998 - Regionální výbor SZO: **Zdraví 21 je základem zdravotní politiky Evropského regionu**

- Uznání ostatními mezinárodními organizacemi
- Věrohodná návaznost politického a vědeckého přístupu
- Rostoucí zájem o sociální oblast
- Příznivá odezva z členských zemí

ZDRAVÍ

2021

EUROPE

ZÁKLAD

EVROPSKÉ ZDRAVOTNÍ POLITIKY

ČESKÁ REPUBLIKA ZDRAVÍ 21.

PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ VLÁDY ČR (srpen 2002)

Vláda postupně implementuje program Zdraví 21 do praxe zejména v oblasti preventivních programů, včasné diagnostiky, rehabilitace a resocializace občanů.

ČESKÁ REPUBLIKA ZDRAVÍ 21.

II.

PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ VLÁDY ČR (srpen 2004)

Vláda ... podpoří realizaci programu
Zdraví pro všechny v 21. století ...

- **absence vhodných regulačních mechanismů v péči o zdraví,**
- **podcenění výzkumné práce věnované zdravotnickým systémům,**
- **narůstající komerční chtivost orientovaná na krátkodobé dílčí výhody,**
- **chybějící diskuse v odborné i občanské veřejnosti o poslání péče o zdraví a o odborných aspektech řízení zdravotnictví.**

Charta o reformě zdravotní péče Lublaňská konference SZO 1996

„V evropském kontextu je zapotřebí, aby zdravotní systémy byly vedeny hodnotami – reforma zdravotnictví musí spočívat na zásadách lidské důstojnosti, spravedlnosti, solidarity a profesionální etiky.“

Slovní spojení „vedeny hodnotami“ je v anglickém originále „*driven by values*“, což doslova znamená: hnát, popohánět, směřovat.

PREJUDICE (PREDŽUDIS)

- PŘEDPOJATOST,
- PŘEDSUDEK,
- ZAUJATOST
- UBLÍŽIT, UŠKODIT, POŠKODIT

UNPREJUDICED

OPEN MINDED

**Nezaujatě vnímat odlišné názory,
jejich nositele nepovažovat
za hlupáky nebo za nepřítelé.**

**Trpělivě usilovat o důstojná východiska
při naplňování společného cíle:
dosáhnout co nejlepšího zdraví lidí.**

22

EQUITY - EKVITA

- Spravedlnost
opírající se spíše o lidskou
slušnost než o literu zákona
- Poctivost, slušnost,
neustrannost

DEFINICE EKVITY - SZO

Ekvita ve zdraví znamená, že v ideálních podmínkách by měl mít každý stejnou příležitost dosáhnout svého plného zdravotního potenciálu – řečeno pragmatičtěji – nikdo by neměl být znevýhodněn při jeho dosahování, lze-li se ovšem takovému znevýhodnění vyhnout.

ROZDÍLY VE ZDRAVOTNÍ PÉČI

sedm hlavních determinant rozdílů ve zdraví (1)

1. Přírodní biologická různost
2. Svobodná volba chování, které poškozuje zdraví, např. sporty a zábava.
3. Přechodná zdravotní výhoda jedné skupiny před jinou vznikající tím, že někdo si dříve osvojí zdravý styl života (pokud ostatní mají obdobné možnosti).

Takové zdravotní rozdíly nebývají obvykle chápány jako nespravedlivé.

ROZDÍLY VE ZDRAVOTNÍ PÉČI

sedm hlavních determinant rozdílů ve zdraví (2)

4. Zdraví poškozující chování, kdy stupeň volby životního stylu je vážně omezen.
5. Vystavení nezdravým, stresovým životním a pracovním podmínkám.
6. Nedostatečný přístup k základním zdravotním a dalším veřejným službám.

Rozdílům se lze vyhnout a lze je tedy považovat za nespravedlivé.

ROZDÍLY VE ZDRAVOTNÍ PÉČI

sedm hlavních determinant rozdílů ve zdraví (3)

7. Sociální pozice nemocných lidí se oslabuje a jejich životní úroveň výrazně klesá.

I když zdravotní potíže mohou být nevyhnutelné, výrazně malé příjmy nemocných jsou nespravedlivé a lze jim zabránit.

ČTYŘI ZÁKLADNÍ POSTUPY:

- meziresortní strategie
- příprava a realizace programů zaměřených na zdravotní výsledky
- integrovaná základní zdravotní péče
- participační zdravotní rozvoj.

**ZÁKLADNÍ CÍL PROGRAMU:
dosáhnout plného zdravotního
potenciálu pro všechny.**

ZDRAVOTNÍ POTENCIÁL

**Nejvyšší stupeň zdraví, kterého jedinec
může dosáhnout.**

**Je podmíněn jak možnostmi,
schopnostmi a aktivitou jedince, tak
podmínkami, které vytváří společnost.**

HLAVNÍ REALIZAČNÍ METODY

- **Health promotion** (posilování, ochrana a rozvoj zdraví) – podpora zdraví
- **Základní zdravotní péče** (Primary Health Care)

23

**PODPORA ZDRAVÍ
A PREVENCE
HEALTH PROMOTION**

HEALTH PROMOTION (1)

(podpora zdraví)

HP není chápáno jako resortní záležitost zdravotnictví. Je pojímáno spíše jako nástroj mnohotvárné společenské praxe a mělo by příznivě ovlivňovat politická, ekonomická, sociální a další opatření, přispívat k ochraně a tvorbě zdravého životního prostředí, podílet se na zvládnutí konfliktních situací vyvolaných mnohdy protichůdnými zájmy různých sociálních skupin a posilovat aktivitu jedinců i společnosti jako celku orientované na řešení zdravotních problémů.

HEALTH PROMOTION (2)

(podpora zdraví)

HP vychází z těchto pěti základních principů:

1. HP je více zaměřeno na celou populaci a na podmínky její existence než na vymezené populační skupiny vystavené vyššímu riziku určitého onemocnění.
2. HP se věnuje zejména takovým opatřením, která postihují determinanty zdraví i nemocí.
3. HP využívá sice různé, ale především komplementární (tj. doplňkové, zejména ke spolupráci vedoucích) metody a postupy.
4. HP usiluje o účast a konkrétní podíl veřejnosti.
5. Zdravotní pracovníci, zejména v základní zdravotní péči, hrají důležitou roli v dalším rozvoji a plném uplatnění HP.

HEALTH PROMOTION (3)

(podpora zdraví)

- Pomoc lidem usnadňující jim správnou volbu zdravého životního stylu.
- Pomoc politikům a organizátorům usnadňující jim přijmout taková rozhodnutí, která vedou ke zdraví.
- Usilovat o růst zájmu lidí o zdraví, o posílení odpovědnosti za zvládání zdravotních problémů a o rozšíření podílu veřejnosti na zdravotní péči.

PREVENCE A HEALTH PROMOTION

HEALTH PROMOTION ZDRAVÍ

PREVENCE

NEMOC

PREVENCE (1)

**Prevenčí v užším smyslu rozumíme
zabránění vzniku nemoci. V širším
smyslu, a takto je dnes pojem převážně
chápan, prevence znamená předcházení
vzniku, rozvoji, komplikacím,
nepříznivým následkům nemoci a
předčasnému úmrtí, a to intervencemi
na úrovni jedince nebo společnosti.**

PREVENCE (2)

KATEGORIZACE PREVENCE

Na prevenci můžeme pohlížet z těchto hledisek: kdy dochází k preventivnímu zákroku, kdo je objektem, kdo je subjektem a jaké metody bylo použito.

- a. Podle času
- b. Podle objektu
- c. Podle subjektu
- d. Podle metod

PREVENCE – A) PODLE ČASU

1. *Primární prevence*

- sanogenní činnost (*health promotion*)
- primordiální prevence - předcházení vzniku a vlivu rizikových faktorů.
- přímo orientovaná na určité nemoci (očkování).

2. *Sekundární prevence* - jde o včasné vyhledání nemocného a správnou diagnostiku nemoci s navazující včasnou a účinnou léčbou.

3. *Terciální prevence* - se vztahuje k doléčování a rehabilitaci. Předcházení vad, dysfunkcí a handicapů lze nazvat terciální prevencí první, druhé a třetí úrovně.

PREVENCE – B) PODLE OBJEKTU

- 1. *Prevence hromadná* - zaměřená na všechno obyvatelstvo.**
- 2. *Prevence selektivní* - týká se jednoznačně definovaných rizikových skupin.**
- 3. *Prevence indikativní* - osoby jsou zařazeny do rizikové skupiny až po odborném vyšetření (osoby s hypertenzí).**

PREVENCE – C) PODLE SUBJEKTU

- 1. *Prevence společenská* - vykonávají ji státní orgány, instituce, společenské organizace, zájmové skupiny apod.**
- 2. *Prevence osobní* - prováděná jednotlivci (dodržování zásad správné životosprávy, odvykání škodlivým návykům apod.).**
- 3. *Prevence zdravotnická* - sanitárně hygienické a protiepidemické intervence, zdravotní výchova, individuální nebo hromadná apod.**

PREVENCE – D) PODLE METOD

- 1. *Vysokoriziková strategie prevence***
(pozornost je věnována např. osobám s vysokou hladinou cholesterolu v krvi).
- 2. *Nížkoriziková strategie prevence***
(cílem jsou opatření, např. v oblasti výživy, která by pomohla snížit hladinu cholesterolu v krvi u celé populace).

PŘEKÁŽKY PREVENCE

- NEZNALOST
- PODCENĚNÍ ZÁVAŽNOSTI
- ZMĚNA ŽIVOTNÍHO STYLU
- OMEZENÍ POHODLÍ
- EKONOMICKÁ NÁROČNOST
- KOGNITIVNÍ DISONANCE
- NESTABILITA DOPORUČENÍ
- NEVĚROHODNÝ PŘÍNOS

24

ZÁKLADNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

- Je nezbytně nutná péče založená na praktických, vědecky zdůvodněných a společensky přijatelných metodách a postupech.
- Je všeobecně dostupná, jednotlivcům i rodinám, a to za cenu, kterou si jednotlivci i stát mohou dovolit na určitém stupni svého rozvoje v souladu s vlastním pojetím, odpovědností a autonomií.
- Je integrální součástí jak zdravotnictví, jehož je hlavním článkem i metodou, tak celkového sociálního a ekonomického rozvoje společnosti.

FUNKČNÍ INFRASTRUKTURA

zdravotničtí pracovníci
zdravotnická zařízení
informace
zásobování
řízení
výzkum

PRVKY ZÁKLADNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

péče o matku a dítě a plánování rodiny
zvládnutí infekčních nemocí
voda a základní sanitace
zdravotní výchova
potraviny a výživa
základní léky
imunizace
léčení

rodina a domov →

veřejnost →

linie 1. kontaktu →

základní nemocnice →

okresní nemocnice →

fakultní nemocnice →

meziobvětvová a mezinárodní spolupráce,
účast všech společenských struktur, skupin a jednotlivců v péči o zdraví

